

Kiili vald

KIILI VALLA ARENGUKAVA 2023-2030

Kinnitatud Kiili Vallavolikogu09.2022
määrusega nr ...

September 2022

Sisukord

Sisukord	2
Sissejuhatus.....	4
1 Kiili valla arengueeldused	5
1.1 Asend ja ruumiline muster	5
1.2 Rahvastik.....	7
1.3 Peamised arengutegurid ja väljakutsed	11
2 Toimekeskkonna ülevaade	14
2.1 Üldised valitsussektori teenused.....	14
2.1.1 Valla juhtimine	14
2.1.2 Avalik ruum	17
2.2 Avalik kord ja julgeolek	20
2.3 Majandus.....	22
2.3.1 Energiamajandus.....	22
2.3.2 Teed ja tänavavalgustus	23
2.3.3 Ühistransport ja koolibuss.....	26
2.4 Keskkonnakaitse	27
2.4.1 Looduskeskkond.....	27
2.4.2 Jäätmemajandus	28
2.5 Elamu- ja kommunaalmajandus.....	29
2.6 Tervishoid	30
2.7 Vaba aeg, kultuur ja religioon	31
2.8 Haridus	35
2.8.1 Alusharidus	35
2.8.2 Üldharidus.....	36
2.8.3 Huviharidus ja -tegevus	38
2.9 Sotsiaalne kaitse	40
2.10 Ettevõtlus ja erateenused	43
3 Kiili valla strateegia	47
3.1 Visioon.....	47
3.2 Programmid	47
3.3 Valdkondlikud eesmärgid.....	47

3.3.1	Üldised valitsussektori teenused.....	47
3.3.2	Avalik kord ja julgeolek	48
3.3.3	Majandus	48
3.3.4	Keskkonnakaitse.....	48
3.3.5	Elamu- ja kommunaalmajandus.....	48
3.3.6	Tervishoid	49
3.3.7	Vaba aeg, kultuur ja religioon	49
3.3.8	Haridus	49
3.3.9	Sotsiaalne kaitse.....	49
3.4	Strateegiakaart	50
4	Arengukava rakendamine.....	51
4.1	Arengukava seire.....	51
Lisa 1.	Kiili valla arengukava tegevuskava 2023–2026	52
Lisa 2.	Lisanduvad elanikud.....	63

Sissejuhatus

Omavalitsuse arengukava on kokkulepe, kuidas kohalikku elu korraldada. Tegemist on strateegilise dokumendiga, mis loob raamistiku Kiili valla tuleviku kujundamiseks. Selles on majanduslikku, sotsiaalset, kultuurilist ja looduskeskkonda arvesse võttes kokku lepitud eesmärkides ning nende saavutamise viisides.

Kohalikku arengut juhitakse nelja olulise dokumendi abil¹, mis on üksteisega tihedalt seotud. Arengukavas määratletakse peamised soovitud seisundid, kuhu jõuda soovitakse. Samuti tuuakse kavas välja vajalikud tegevused ja investeeringud. Üldplaneering on olemuslikult arengukavas sätestatud eesmärkide ruumiline väljendus. Eelarvestrateegias määratletakse finantsid nelja eelseisva aasta kohta ning iga-aastases eelarves leiavad need detailse väljenduse. Seega on arengukava ja üldplaneering üldisemad ning ambitsioonikamad, mis üldjuhul sisaldavad enam plaane ja soove kui konkreetsed finantsjuhtimise instrumendid eelarvestrateegia ning eelarve.

Arengukava versioon aastateks 2019-2030 koostati perioodil aprill – september 2018. Kava koostamise käigus toimusid mitmed koosolekud ja seminarid, kus osalesid vallavalitsuse, -volikogu, ettevõtjate, kogukondade ja vabaühenduste esindajad:

- Valdkondlikud seminarid 22. ja 24. mail eesmärkide ning tegevuste jaoks sisendi kogumiseks;
- Intervjuud ettevõtjatega 23. mail ja 22. juunil;
- Intervjuu kogukondade esindajatega 25. mail;
- Intervjuu spordivaldkonna esindajatega 15. juunil;
- Arenguseminar 14. juunil esialgse strateegia tutvustamiseks;
- Juhtrühma (vallavalitsuse ja -volikogu esindajad) koosolekud vahekokkuvõtete tegemiseks 24. aprillil, 11. juunil, 27. juunil ja 6. augustil.

Lisaks kohtumistele viidi elanikkonna seas läbi lühiküsitlus perioodil 8.–18. mai. Küsitlusele vastas ligi 80 inimest.

Arengukava põhidokument koosneb neljast osast. Esimeses osas on välja toodud valla peamised arengueeldused. Teine osa hõlmab toimekeskkonna ülevaadet. Kolmas sisaldab valla visiooni, missiooni ja strateegilisi eesmärke. Neljandas osas on ära toodud arengukava rakendamise meetmestik – tulemuslikkuse hindamine ja ajakohastamine. Tegevuste ja investeeringute kava asub dokumendi lisa 1. Arengukavas ja valla toimekeskkonna ülevaates on eesmärgid püstitatud vastavalt valla eelarvestrateegia jaotusele. Sel viisil on omavahel vastavuses praeguse olukorra kirjeldus, valdkondlik eesmärk ja valla eelarvestrateegia, mis lihtsustab loetavust.

Aastatel 2019, 2020, 2021 ja 2022 on arengukava üle vaadatud ja täiendatud.

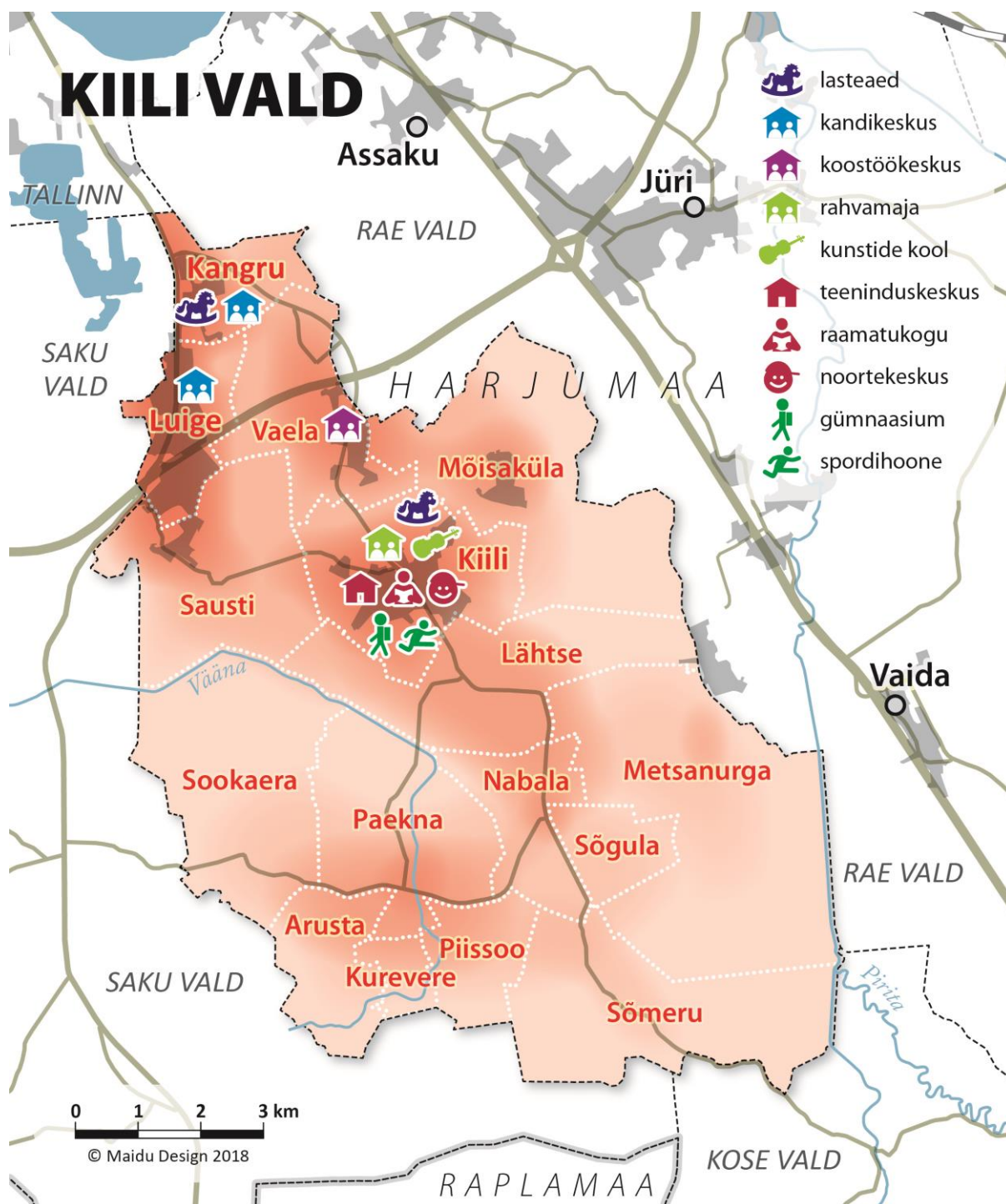
Vallavalitsus tänab kõiki arengukava koostamisse panustajaid!

¹ Arengukava, üldplaneering, eelarvestrateegia ja iga-aastane omavalitsuse eelarve.

1 Kiili valla arengueeldused

1.1 Asend ja ruumiline muster

Kiili vald on Tallinnast lõunas asuv väikese pindalaga (100,9 km²) kompaktne omavalitsus, piirnedes põhjas Tallinna linna, lõunas Kose, läänes Saku ning idas Rae vallaga (vt Joonis 1).

Joonis 1. Kiili vald

Tiheasustus on üldjoontes kujunenud välja piki Viljandi maanteed (Kangru ja Luige alevikud) ning piki Kurna-Tuhala teed (Vaela küla, Kiili alev, Lähtse küla ja Nabala küla). Valla asustusüksusteks on Kiili alev, Kangru ja Luige alevikud ning 13 küla. Suurim asula (seisuga 01.01.2021) on Kiili alev 1707 elanikuga. Järgneb Luige alevik 1332 ja Kangru alevik 665 elanikuga. Suurimad külad on Vaela 649 ja Lähtse 514 elanikuga. Aasta jooksul on elanike arv kasvanud protsentuaalselt enim Vaelas (ca 13%), Paeknas (ca 10%), Saustis ja Mõisakülas (ca 7%) ning Luigel (ca 4%). Muijal oli elanike arv mõõdukas tõusus või seisis paigal. Eesti üldises taustsüsteemis on vald kasvava elanikkonna tõttu erandlik, kuid sarnane naaberomavalitsustega (nn Tallinna linnapiirkond).

Teenused on enamjaolt koondunud vallakeskusesse Kiili alevisse, üksikuid objekte on veel teistes tihedamalt asustatud piirkondades (vt ka [Joonis 1](#)).

Valda on võimalik asustuse iseloomu ja Tallinna ringteest tuleneva barjääri tõttu jagada neljaks eriilmeliseks piirkonnaks – linnaline metsaaladega põhjaosa (Kangru ja Luige), linnaline põldudega keskosa (Kiili, Vaela ja Lähtse), maaline põllumajanduslik keskosa (Sausti ja Mõisaküla) ning maaline põldude, rabade ja metsadega lõunaosa (ülejäanud külad).

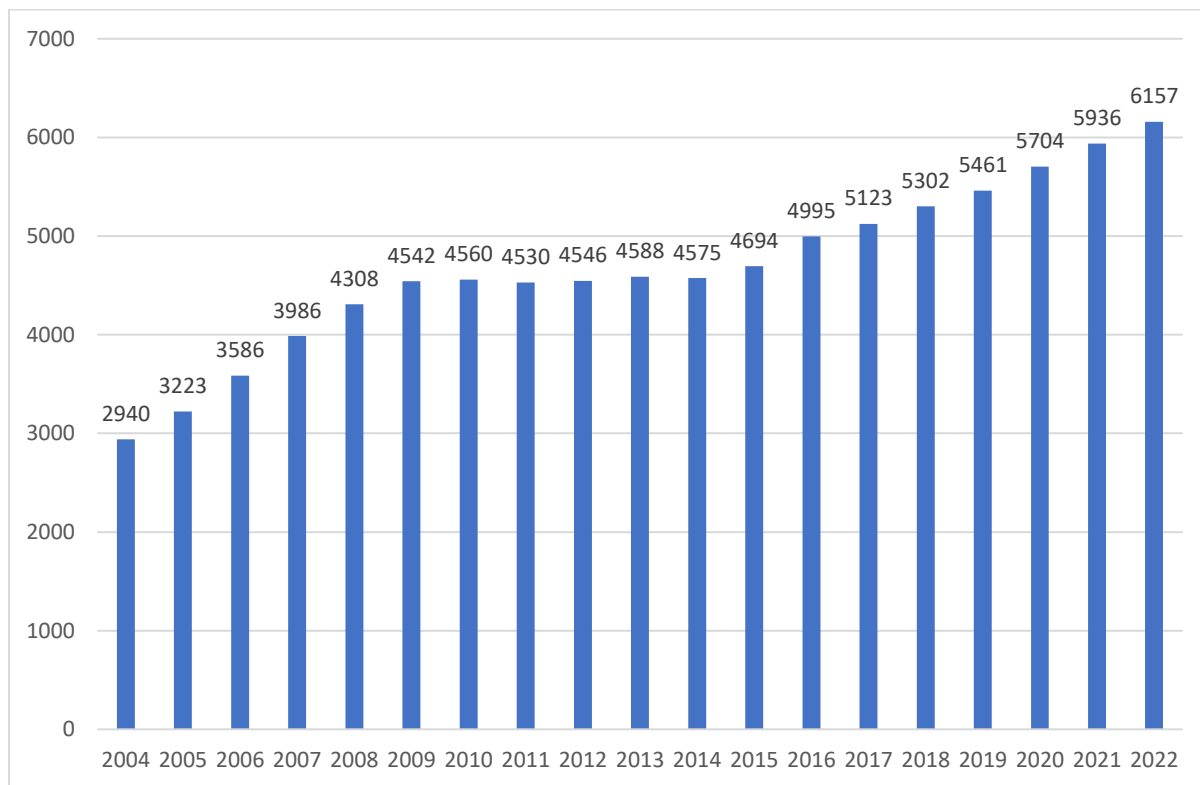
Kiili valla tööeliste elanike enamus liigub igapäevaselt Tallinna ja tagasi ning ka ülejäanud teevad seda vähemalt kord või kaks nädalas (Kantar-Emori 2018. a uuring). Üldiselt peetakse tööalast pendelrännet pigem negatiivse varjundiga nähtuseks, kui sõit võtab märkimisväärse osa päevast. Kiili valla puhul seda aga väita ei saa, kuna lõviosal juhtudest ei ole vahemaa töö- ja elukoha vahel pikem kui 25 km ja on ka ajaliselt alla 30 minuti. Isegi liinibuss sõidab vahemaad Kiili alev –Tallinna kesklinn ainult 40 minutit. Seega võib sellist pendelrännet lugeda mõistlikuks. Võrreldes teiste Tallinna ümbruse valdadega on pilt üldjoontes sarnane - Sakus ja Raes on oma vallas töötajate osakaal pisut suurem ning Viimsis veel väiksem.

Saku valla suunal liigub igapäevaselt tööle umbes 2% Kiili valla elanikest ning Rae valla suunal 5%. Kiili valla kinnisvarahindu arvestades on nende omanike töökoht pigem hästitasustatud sektoris ja Tallinnas, samal ajal kui nt Rae või Kiili vallas asuvasse ettevõtetesse tuuakse tööjõudu Tallinna magalarajoonidest.

Kokkuvõtteks võib öelda, et Kiili valla eeliseks on kindlasti Tallinna vahetu naabrus, väike territoorium ja lõviosas kompaktselt paiknev rahvastik, mis teeb avalike teenuste korraldamise (nt ühis- ja koolitransport, prügivedu jms) võrreldes teiste omavalitsustega lihtsamaks ning soodsamaks.

1.2 Rahvastik

Kiili vallas elas 01.01.2022 seisuga 6157 inimest, 2022. aasta augustiks on registris juba ... inimest. Perioodil 2016-2022 kasvas valla elanikkond ca 1500 inimese võrra. Kasv on olnud viimasel ajal stabiilselt kõrge ning protsentuaalselt Eestis teine Rae valla järel (2020. aastal 4,07%).

Joonis 2. Kiili valla rahvaarv 2004-2021 (allikas: Rahvastikuregister)

Kõige kiiremini on kasvanud viimastel aastatel kooliealiste (7–18) vanusegrupp, lasteaiaaialiste ning tööealiste segmendi kasv on olnud mõnevõrra aeglasem ning kõige vähem lisandub pensioniealisi. Kiili vald on Eesti keskmisega võrreldes noore elanikkonnaga.

Loomulik iive on olnud pikka aega positiivne. Keskmiselt on valla elanikkond selle tulemusena kasvanud viimasel ajal ca 80 inimese võrra aastas, kuid suurem osa elanikkonna kasvust on tingitud siiski positiivsest rändeiibest. Sarnase tendentsi jätkudes oleks prognoositav Kiili elanike arv 2030. aastal umbes 7700 inimest, kuid päris elu võib siin teha elanike arvu osas korrektiive nii ühes kui teises suunas. Elukondliku kinnisvara arendus on alates 2021. aastast tugevalt hoogustunud ning stabiilse majanduskeskkonna säilimise korral võib migratsioonist tingitud kasv tekitada ka olukorra, kus kümnendivahetuseks on elanike arv 9000 või isegi rohkem.

Vaadates Kiili valla rahvastikupüramiidi, tuleb selgelt esile kolm tegurit (vt 3). Esiteks on valla elanikkonna struktuur märkimisväärselt ebaühtlane. Elanikkonna ebaühtlane struktuur on problemaatiline, kuna tähendab reaalses elus nii lasteaia- kui ka koolilaste arvu väga suurt muutust viimase kümnendi jooksul. Teiseks oluliseks

näitajaks on eakate inimeste väga väike osakaal. See tähendab, et sotsiaalteenuste vajaduse ja finantseerimise osas on praegune olukord võib-olla natuke lihtsam, kui enamikul teistel valdadel.

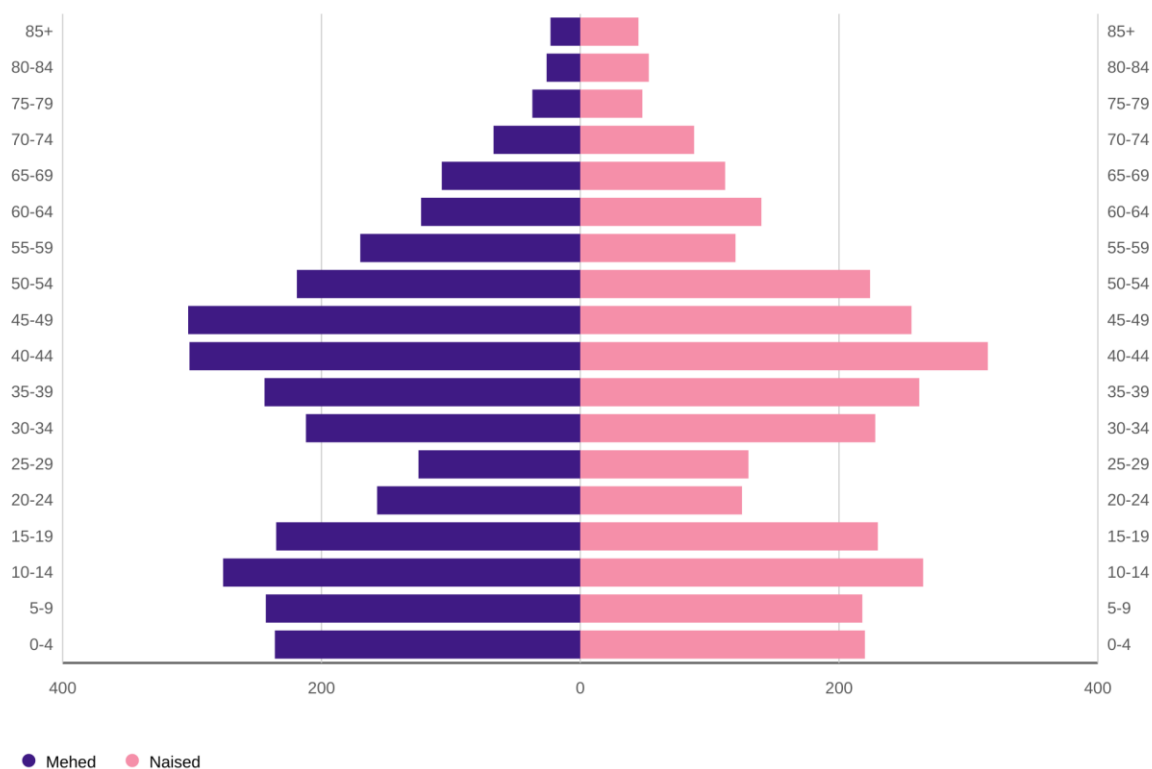
Kolmas näitaja on seotud lapsesaamise eas naiste osakaaluga. Inimeste demograafiline käitumine on küll muutunud ja lapsed saadakse varasemast vanemas eas, aga kõige suuremate gruppide paigutamine vahemikku 30–49 tähendab ikkagi paratamatult seda, et sünditusealised rahvastikugrupid, mis on hetkel 20–30-aastased on umbes kaks korda väiksemad kui eeltoodud. Juhul kui selle eagrupi sissetulek valda hüppeliselt ei suurene, toimub lähema kümne aasta perspektiivis sündimuse langus. See tähendab ühtlasi lasteaiaaeglaste laste arvu vähenemist. Hetkel on seda olukorda tulevikku edasi lükanud eeskätt paljude perede otsus saada ka kolmas laps (vt andmed ptk 9, Sotsiaalne kaitse) ning hoogustunud kinnisvaraarendus.

Kiili valla demograafiline olukord tervikuna on siiski väga hea. Demograafiline töötururindeindeks, mis näitab 5–14-aastaste ja 55–64-aastaste osakaalu ehk järgmisel kümnendil tööturule sisenevate ja tööturult lahkuvate inimeste suhet, on vabariigis paremuselt teine näitaja (1,98) Rae valla järel. Kiili valla puhul paistab erilise silma veel asjaolu, et meeste arv on kõrgem kui naiste arv, samal ajal kui vabariigis tervikuna on vastupidi.

Lähtuvalt elanikkonna struktuurist on siiski hakanud vaikselt peale keskmise vanuse tõus. Ehkki valla elanikkond pidevalt kasvab, ei kasva võrdelises tempos laste arv. Kuigi lapsed lisandub siiski rohkesti ning see annab kõigepealt tunda lasteaia puhul, kus täna juba on probleeme teenuse tagamisega.

Kooli puhul on samas tegu veel faasiga, kus 2003-2008 valda elama asunute laste asemele astuvad põhiosas nende inimeste lapsed, kes on valda kolinud alates 2015. Kiili Gümnaasiumi esimesse klassi tuleb juba aastaid nelja paralleeli jagu lapsi, viimase 10 aasta kasv on esimeses kooliastmes olnud ainult 4%. Õpilaste arvu suurenemine koolis on aset leidnud eeskätt keskastme ja gümnaasiumi arvelt, kus varem oli väga vähe õpilasi. Kuid lähiajal on ka koolis oodata õpilaste arvu kasvu, kuna nii sündinud kui sisse rännanud laste koosmõjus hakkavad aastakäigud ületama 100 lapse piiri.

Juhul, kui noorte inimeste sissetulek valda peaks märkimisväärselt suurenema, tekib olukord, kus kinnistub ja süveneb teatud perioodiks lasteaia- ja koolikohtade oluline puudujääk. Juhul, kui uute elanike sissetulek peaks katkema, tähendaks see keskpikas perspektiivis isegi õpilaste arvu vähenemist, kuna olemasoleva rahvastikupildi põhjal pole varsti enam senises mahus lapsesaamise eas naisi (vt Joonis 3).

Vaata interaktiivset graafikut juhtimislaudad.stat.ee

Joonis 3. Kiili valla rahvastikupüramiid aastal 2021 (allikas: Statistikaamet)

Valla rahvastiku juurdekasv on viimasel ajal olnud suurim Vaela külas, kus toimus ka kõige aktiivsem ehitustegevus (vt Tabel 1), kuid alates 2022. aastast on tublisti ülespoole liikumas Kiili alev. Järjepidevalt suureneb püsielanike osakaal ka mujal, samal ajal kui Kangru alevik on oma hinnatasemelt muutunud juba suuremale osale noortest peredest kättesaamatuks. Sobiliku hinnatasemega üksikelamu krunte napib ka Kiili alevis, kuid viimasel paaril aastal on lisandunud Uus-Vaska piirkond korrusmajade ja ridaelamutega ning turule on tulemas ka Kiivi ja Uus-Matsi korter- ja ridaelamute rajoon ligi 180 elamuühikuga ning Pentuška ja Allikametsa piirkond kooli naabruses. Lähema paari aasta jooksul on lähtuvalt käima läinud arendustest oodata veel olulist lisa nii üksikelamute kui korter- ja ridamajade näol (Rabarebase, Rätsepa piirkonna uued arendused, Ristiku ja Mesika tn jne). Mõnevõrra üllatuslikult on rahvaarv vähenenud Nabalas, samal ajal kui mõnedes pisemates külades rahvast tasapisi lisandub.

Tabel 1. Muutused asustusüksustes (allikas: Kiili Vallavalitsus, Rahvastikuregister, 2021)

Asustusüksus	Rahvaarv 2013	Rahvaarv 2021	Rahvaarvu muutus	Üheksa aasta kasv, %
Vaela küla	274	649	375	136,9
Lähtse küla	339	514	175	51,6
Sausti küla	147	193	46	31,3
Sõmeru küla	64	84	20	31,2
Mõisaküla	156	201	45	28,8
Luige alevik	1040	1332	292	28,1
Kangru alevik	529	665	136	25,7
Arusta küla	44	54	10	22,7
Piisoo küla	41	48	7	17,1
Kiili alev	1467	1715	248	16,9
Metsanurga küla	41	47	6	14,6
Sõgula küla	28	32	4	14,3
Kurevere küla	37	41	4	10,8
Paekna küla	173	185	12	6,9
Sookaera küla	35	34	-1	-2,9
Nabala küla	149	142	-7	-4,7
	4564	5936	1372	30,06

Arengukava koostamise käigus vaadeldi ka praeguseks kehtestatud ja töös olevaid detailplaneeringuid, mis annavad ülevaate, kuhu ja kui palju võiks potentsiaalselt elanikke lisanduda ehk teisisõnu, kuhu neil oleks teoreetiliselt võimalik elama asuda (vt Tabel 2).

Tabelist nähtub, et teoreetiliselt võiks planeeringute järgi Kiili valda lisanduda kuni 4880 inimest (leibkonna suuruseks on arvestatud keskmiselt 2,6 inimest). Põhiline osa neist tuleks Vaela külasse (u 1800) ja Kiili alevisse (u 1300). Liites omavahel praeguse elanike arvu ja planeeringute järgi potentsiaalselt lisanduvate oma, on tulemuseks ligikaudu 10 100 inimest. Jagades lisanduvate elanike arvu arengukava perioodiga (11 aastat), tähendaks see u 443 inimese lisandumist igal aastal, mis on selgelt vallale üle jõu käiv ning uute elamualade planeeringute algatamisest vallas tuleb järgmise dekaadi jooksul võimalusel hoiduda.

Millises mahus juba kehtestatud planeeringud tegelikult realiseeruvad, ei ole paraku võimalik täpselt ennustada. Kiili valla detailplaneeringute ülevaade on antud arengukava Lisas 2.

Oluliselt Kiili valda mõjutavatest naabervaldade arendustest tuleb ära nimetada IKEA poe rajamist Tallinna ringtee ning Kurna-Tuhala ristmiku kõrvale ning teisi suurprojekte (nt Selver), mis antud piirkonda on kavandatud.

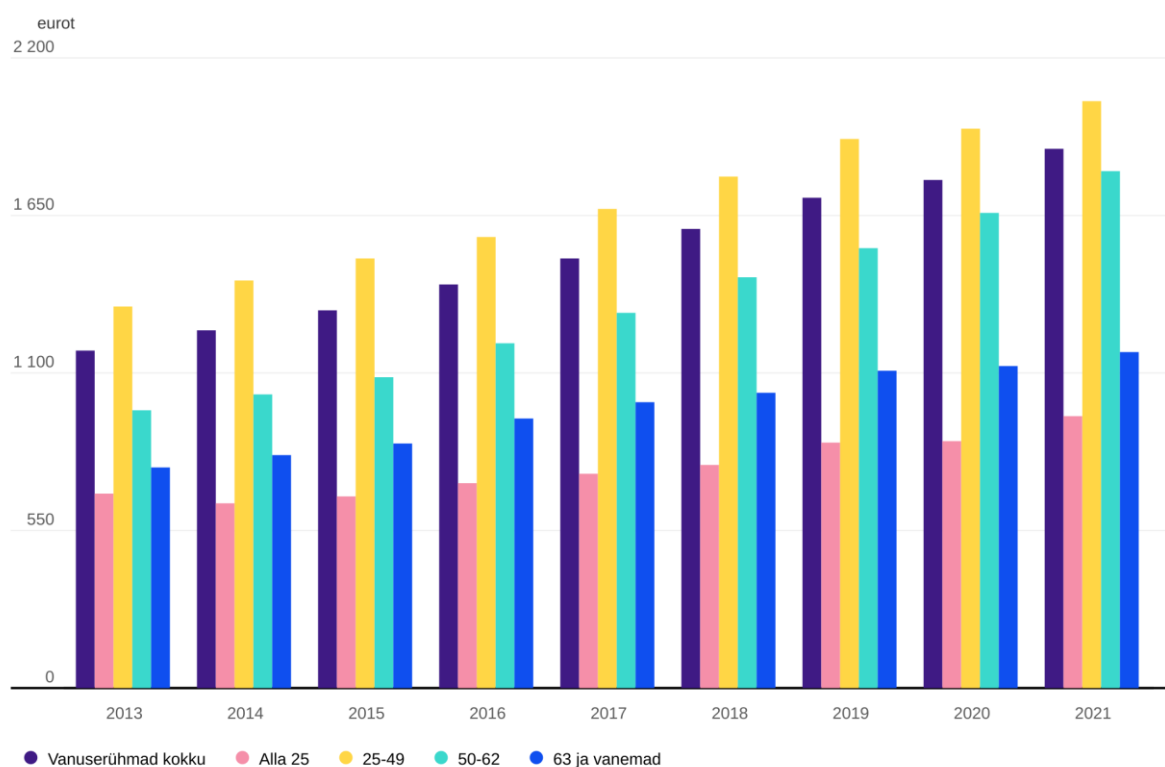
1.3 Peamised arengutegurid ja väljakutsed

Kiili valla peamine arengutegur on Tallinna vahetu lähedus koos kõige sellest tulenevaga (töökohad, teenused, haridusvõimalused jne). Teiseks määratleb omavalitsuse tuluprofiili nn keskmine maksumaksja ja Kiili vallas elavad keskmisest kõrgema sissetulekuga inimesed (Eesti neljas näitaja Rae, Viimsi ja Harku valla järel). Kolmandale kohale võib panna turvalise ja enamjaolt välja arendatud elukeskkonna, mis on looduslähedane, aga lõviosa elanike jaoks siiski linnaliste mugavustega. Viimane on ka põhjuseks elanikkonna kiirele kasvule.

Ühest küljest on omavalitsuse mõõdukas rahvaarv positiivne, kuna kompaktsus võimaldab paljudele küsimustele operatiivselt lahendused leida, inimesed on üldjuhul hästi teada, sh sotsiaalvaldkonna kliendid jne. Samas võib ühel hetkel vajalikust arendusvõimekusest puudu tulla, kuna väikese omavalitsuse spetsialistid peavad olema universaalsed ja ei pruugi igas valdkonnas olla võrdselt kompetentsed või leida kõige jaoks piisalt aega. Samuti on väike omavalitsus ebavõrdne partner riigile ja ka teistele piirkonna KOVidele, mis on Kiilist märksa suuremad. Väiksus seab samuti piirid erateenuste pakkumisele tarbijate vähesuse tõttu, kuid seda küsimust leevendab oluliselt Tallinna lähedus.

Palgatöötaja kuu keskmine brutotulu vanuserühma ja soo järgi | Kiili vald, Mehed ja naised, 2013–2021

Allikas: statistikaamet, maksu- ja tolliamet

Vaata interaktiivset graafikut juhtimislaavad.stat.ee

Joonis 4. Palgatöötaja brutotulu, Kiili valla elanikud

Suurim väljakutse - kuidas tulla toime liiga kiire elanike kasvuga?

Mõõdukas tempos kasv on iga omavalitsuse unistus, kuid liiga kiire kasv tähendab sotsiaalse taristu mahajäämust, probleeme joogivee tagamisega ja liikluskoormuse suurenemist piirini, milleks olemasolevad teed mõeldud pole. Samuti tähendab liiga kiire kasv olemasoleva elanikkonna rahulolematust, kuna Kiili valda on kolitud just eesmärgiga elada rahulikumas elukeskkonnas, mitte linnas. Liiga kiireks võib pidada kasvu, mis on lühiajaliselt üle 5% ja pikaajaliselt üle 3% aastas. Lähtuvalt arendussurve piiramise ja täiendavate ressursside kaasamise vajadusest sotsiaalsesse taristusse, on Kiili vald küll kehtestanud arendustasu 5000 eurot ühe elamuühiku kohta, kuid mis aastal 2022 ei ole enam kaugeltki piisav ja puudutab kahjuks ainult uusi algatavaid planeeringuid. Juba kehtestatud planeeringute realiseerumist (enamasti pärit perioodist 2005-2009, kokku ca 5000 potentsiaalselt lisanduvat elanikku) ei ole kahjuks võimalik efektiivselt piirata. Samuti on äärmiselt keeruline muuta kehtivas üldplaneeringus perspektiivsete elamualadena tähistatud piirkondi tagasi maatulundusmaaks.

Võimalikud välised ohud

Välistest teemadest on kriitilise tähtsusega riigi poolt rakendatavad omavalitsuste finantseerimismudelid (nt kui suur osa üksikisiku tulumaksust laekub KOVile, kui palju tuleb toetusfondist raha teedele, õpetajate palkadeks jne). Suur osa omavalitsusi pole praeguse ja Kiili valla jaoks tegelikult soodsa süsteemiga rahul, kuid esialgu pole suuremaid muutusi siiski ette näha.

Teiseks, haldusreformi võimalik jätkumine. 2017. aasta haldusreformi järgselt oli Kiili üks väiksemaid omavalitsusi Eestis, kuid iga aastaga on tõus olnud 4-5 koha võrra (hetkel on positsioon juba 51 Eesti 79 kohaliku omavalitsuse hulgas) ning on näha, et see tendents jätkub. Uuest haldusreformist pole kindlas kõneviisis juttu olnud ja tõenäoliselt see lähema kümne aasta jooksul ka teemaks ei kujune. Aga kui see kunagi aset leiab, siis tõenäoliselt hoopis teistsugusel kujul, eeskätt tänaste maakondade baasil KOV-ide moodustamise ja Harjumaa kolmeks või neljaks jagamise teel, st siis ilmselt ei lähtuta enam ühe või teise valla elanike arvust.

Kolmandaks, võimalikud riiklike suurobjektide plaanid (Rail Baltic, Tallinna ringraudtee, kaevandused) mõjutavad Kiili valda negatiivselt, kuna rikuvad väljakujunenud elukeskkonda ning toovad kaasa olulisi häiringuid elanikele.

Neljandaks, ootamatu väliskeskkonna mõju nii vallale kui riigile, nt ülemaailmne finantskriis, käimasoleva Ukraina sõja mõjud jne. Kiili valla elanike töökohad on küll enamasti kõrgemat lisandväärtust loovates sektorites ja tagasilöögid nt turismi, toitlustuse jne valdkonnas otsest mõju ei avalda, nagu nt koroona puhul võis karta, aga kaudne mõju majandusele tervikuna ja seeläbi kõigile, on alati olemas. Igal juhul on oluline säilitada konservatiivset fiskaalpoliitilist joont ka KOV tasandil.

Kõige olulisemad lahendamist vajavad küsimused:

- **Lasteaia- ja perspektiivis ka koolikohtade juurde loomine.**

Lahendus: Kuni 3-aastastele lastele erahoiuteenuse pakkumise võimaldamine Kiili vallas. Vaela lasteaed. Kiili hariduslinnaku jätkuv arendamine.

- **Veevarustuse tagamine lisanduva asustuse ja ettevõtluse tarbeks.**

Lahendus: Vastavalt ÜVK arengukavale täiendavate puuraukude ja veetöötlusseadmete rajamine. Veeressursi juurde taotlemine. Lepingu sõlmimine Tallinna Veega lisaühenduse käivitamiseks.

- **Vaba aja taristu järjepidev arendamine ja rahvatervise edendamine.**

Lahendus: Kiili alevi terviserada, pikemas perspektiivis ekstreemspordipark, olemasolevate terviseradade ja mänguväljakute ajakohasena hoidmine.

2 Toimekeskkonna ülevaade

2.1 Üldised valitsussektori teenused

2.1.1 Valla juhtimine

Vallavolikogu

Kiili Vallavolikogus on 17 liiget ja viis pidevalt tegutsevat komisjoni:

1. majandus- ja arengukomisjon;
2. keskkonna- ja heakorrakomisjon;
3. haridus- ja sotsiaalkomisjon;
4. kultuuri- ja külaelu komisjon;
5. revisjonikomisjon.

Komisjonidesse kuuluvad liikmed ka väljastpoolt volikogu. Kõik olulised vallaelu puudutavad strateegilised küsimused arutatakse komisjonides läbi. Volikogu korralised istungid toimuvad üks kord kuus, välja arvatud juulis. Alates 2022. aasta kevadest on volikogu istungite läbiviimiseks kasutuses infosüsteem VOLIS. Volikogu liikmetele on tagatud IT vahendid ja koroonapandeemia perioodil viidi istungid läbi keskkondades Skype ning Teams. Vallavolikogu istungid toimuvad kooli saalis, neist tehakse reaalsajas ülekanded ning ka salvestatakse Youtube'i keskkonnas.

Väljakutse: Volikogu liikmete motiveerimine, et nad panustaksid piisavalt oma jõudu ja aega valla jaoks olulistes küsimustes kaasa mõtlemisse ja rääkimisse.

Eesmärk: Pädev ja teotahteline rahvaesindus.

Tegevused:

- Teemakohased koolitused.
- Kaasamine volikogu komisjonide ja muude tööühmade kaudu.

Vallavalitsus

Vallavalitsus on viieliikmeline. Kiili Vallavalitsuse kui ametiasutuse struktuuris on 2022. aastal 23 teenistusk kohta ning kõik kohaliku omavalitsuse tegevusvaldkonnad on spetsialistidega kaetud. Ametnike leidmine on siiski suur väljakutse, eriti planeerimise ja ehitusega seotud valdkonnas.

Kasutusel on infosüsteem kirjavahetuse ja dokumentide menetlemiseks (*Webdesktop*), laiemale üldsusele on sellest kättesaadav osa dokumendiregister. Kasutuses on ka Kiili valla geoinfosüsteem (EVALD), kus avalikkusele suunatud mooduli kaudu on võimalik huvilistel näha kõiki juba kehtestatud või menetluses olevaid detailplaneeringuid. Kõiki haridusevaldkonna ja osaliselt sotsiaalvaldkonna toetuseid menetletakse ja võetakse vastu elektroonilises iseteeninduskeskkonnas SPOKU. Kõik esitatud taotlused registreeritakse automaatselt dokumendiregistris.

Valla jooksvat eelarvelist seisu on võimalik huvilistel jälgida keskkonnas Veera. Erinevaid infosüsteeme ja tarkvaralisi lahendusi on valdkonniti kasutuses suur hulk.

Valla koduleht vastab nõuetele ja on nii sisemiseks kui väljapoole suunatud infokanaliks. Vallavalitsus kasutab oluliste ja suurt hulka elanikke puudutavate teadete edastamiseks sageli ka sotsiaalmeediat (FB leht Kiili Vallavalitsus), aga ka eraalgatuslikult loodud gruppi "Kiili valla elanikud", kuhu kuulub u 5200 liiget. Kord kuus ilmub paber kandjal Kiili Leht, kus leiavad kajastamist nii ametlikud teadaanded kui valla elu olulisemad sündmused majanduse, kultuuri, spordi jt valdkondades.

Ümberkorralduste tulemusena vallamajas on 2021/22 lahendatud ametnike töökohtadega seotud ruumiprobleem ja rajatud ventilatsioon kuid endiselt puudub piisavalt suur koosolekuruum, kuhu mahuks ära ka vallavolikogu. Kogu hoonekompleksil Nabala tee 2a vahetati 2015. aasta lõpus välja aknad. 2016. aastal valmis uus ja nõuetele vastav arhiiviruum vallamaja soklikorruusel ning eakate päevakeskus. 2017. aastal valmis noortekeskus. Valminud on veel ruumid Kunstide Kooli kunstiosakonnale soklikorruusel (2019) ja perearstide uued ruumid (2020) koostöös Põhja-Eesti Taastusravikeskusega ning Euroopa Liidu struktuurifondide vahendite toetusel. Ligipääsetavus puuetega inimestele on tagatud kolme kaldtee kaudu.

Väljakutse: Pädevate spetsialistide leidmine, palkamine ja motiveerimine.

Eesmärk: Kiili Vallavalitsuse ametnike poolt pakutav teenus on kvaliteetne.

Tegevused:

- Asjakohaste koolituste pakkumine.
- Kaasaegse töökeskkonna ja töövahendite tagamine.
- Motiveeriva töötasu maksmine.

Allasutused

Kiili vallale kuulub kuus allasutust, mille kohta on esitatud info edaspidi eraldi peatükkides:

1. Kiili Gümnaasium, sh spordihoone;
2. Kiili Lasteaed (suur maja, väike maja, moodulmaja ja Kangru maja);
3. Kiili Rahvamaja;
4. Kiili Kunstide Kool;
5. Kiili Noortekeskus;
6. Kiili Raamatukogu.

Kiili Varahalduse Sihtasutus

Valla ehitiste (kool, spordihoone, lasteaed, rahvamaja jne) haldamiseks ja arendamiseks on loodud Kiili Varahalduse Sihtasutus, mis tegeleb ka toitlustuse pakkumisega koolis ja lasteaias ning koristusteenuse tagamisega kõikides vallale kuuluvates hoonetes. Sihtasutuse kontor paikneb vallamaja kompleksis teisel korruusel ning administratiivpoolel töötab viis inimest. Lisaks sellele kuuluvad struktuuri kokad, köögi abitöölised, koristajad, administraatorid, spordirajatiste haldaja ja meistrid. Sihtasutus on ka uute hoonete ehituseks võetud laenu omanik. Kõik avalikus kasutuses olevad Kiili valla hooned (kool, lasteaiad, rahvamaja, vallamaja) on

sihtasutuse omanduses ning vallavalitsus on neis rentnik. Sihtasutuse tulupool kujuneb vallavalitsuse ja elanike poolt ostetavatest teenustest (kooli ja lasteaia söögiraha ning spordihoone ja rahvamaja ruumide rent).

Väljakutse: Pädevate spetsialistide leidmine, palkamine ja motiveerimine.

Eesmärk: Kiili Varahalduse poolt pakutav haldus- ja toitlustusteenus vastab ootustele.

Tegevused:

- Asjakohaste koolituste pakkumine.
- Hea töökeskkonna tagamine.
- Konkurentsivõimelise palga maksmine.

Kiili KVH

Veevarustuse ja kanalisatsioonisüsteemi (ÜVK) arendajaks on OÜ Kiili KVH. 100% vallale kuuluva isemajandava äriühingu struktuuris on 7 inimest, neist kontoripoolel 4. Kiili KVH valdkonda kuuluv temaatika on käsitletud Kiili valla ÜVK arengukavas.

Osalus organisatsioonides

Kiili vald on Eesti Linnade ja Valdade Liidu ja Harjumaa Omavalitsuste Liidu liige. LEADER-programmis osalemiseks on vald MTÜ Nelja Valla Kogu asutajaliige.

2.1.2 Avalik ruum

Kiili vald on tihedalt lõimunud Tallinna linnapiirkonda. Samas on tegemist väga ebaühtlase asustustrükkiga vallaga, kus elanikkonna tihedus varieerub mitmesajast elanikust ruutkilomeetril mõne üksikuni.

Kiili valla põhjaosas asuvad Luige ja Kangru alevik ning riigile ja eraomanikele kuuluvad metsaalad, mida ka majandatakse. Piirkonna elanike huvi on pigem vastupidine – aastakümnete vanuse metsa käsitlemine rekreatsioonialana ehk uue termini kohaselt nn KAH (kõrgendatud avaliku huviga) metsana.

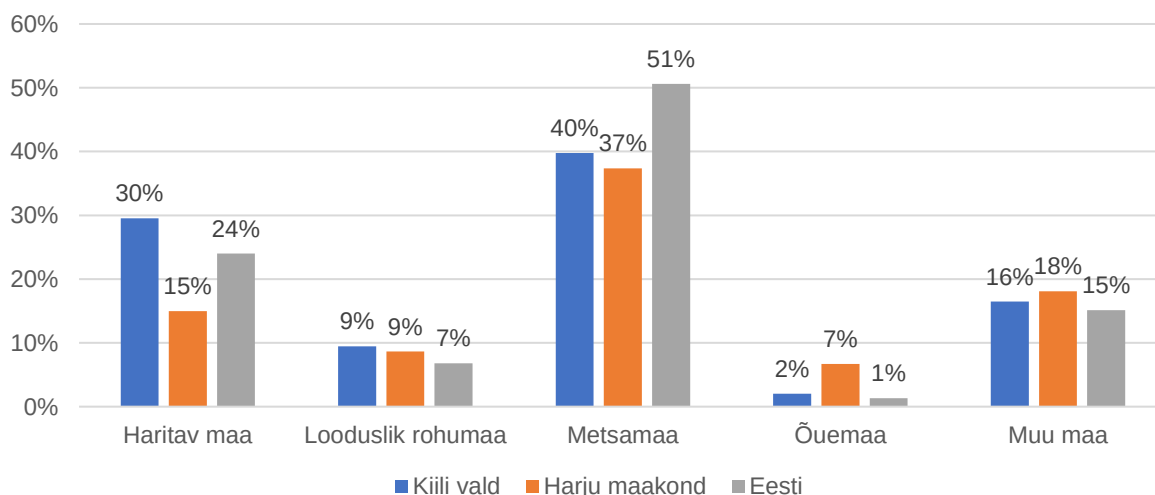
Valla keskosa on endiselt suures osas kasutuses põllumajanduslikel eesmärkidel, kuid juba kehtestatud ja menetluses olevad arvukad detailplaneeringud Kiili alevist kuni nn Hansaplanti piirkonnani on seda olukorda muutmas.

Valla keskosas Kiili alevist edelas laiuvad suured rabaalad, kus toimub turbatootmine. Elamuehitus on välistatud, kaugemas tulevikus võiks pärast tootmistegevuse lõppemist sinna kujuneda rekreatsiooniala (väike järv jne).

Valla lõunaosa hajakülades vahelduvad põllud metsa- ja rabaaladega. Tiheasustusalad sellesse piirkonda hästi ei sobi ning uusi elamuid on võimalik üldplaneeringu kohaselt rajada siis, kui kinnistu suurus on vähemalt 2 hektarit.

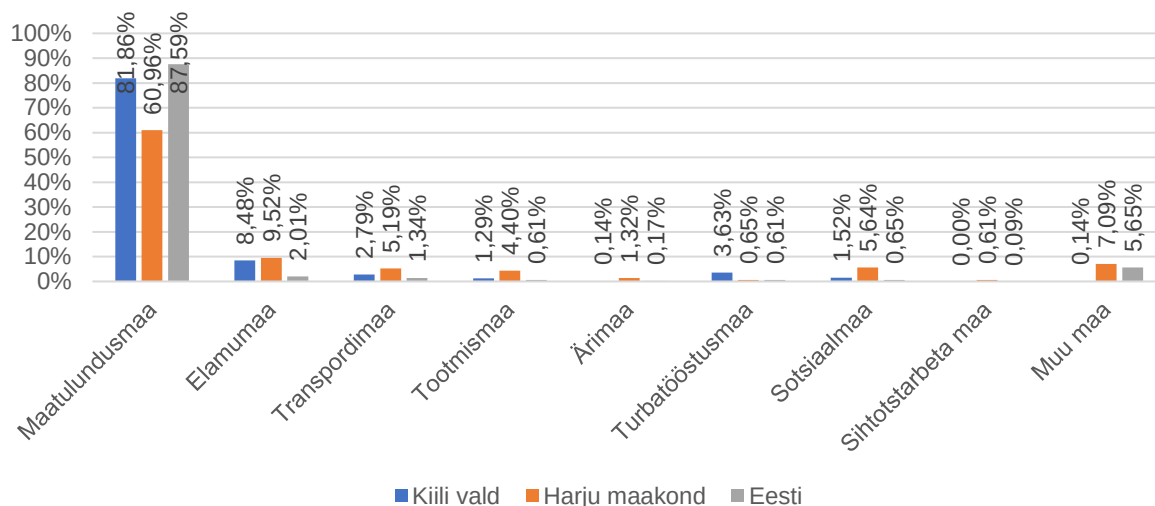
Valla idaosa on väga hõredalt asustatud, raskesti juurdepääsetav ja suuremalt jaolt liigniiske piirkond, kus igasugust elamuehitust tuleks pigem vältida (erandiks saavad olla ainult vahetult olemasolevate teede äärsed alad).

Võrreldes Kiili valla maakasutust Eesti ja Harjumaaga, on võimalik täheldada kõrgemat haritava maa osakaalu (vt [Joonis](#)).

Joonis 5. Kiili valla maakasutus (allikas: Maa-amet)

Maa jaotus sihtotstarbe järgi näitab keskmisest kõrgemat elamumaa osakaalu, samuti on rohkesti maatulundusmaad (vt [Joonis](#)). Suhteliselt vähe on tootmis- ja ärimaaid.

Joonis 6. Kiili valla maade jaotus sihtotstarbe järgi (allikas: Maa-amet)

Kiili valla üldine heakord on võrdluses teiste Eesti omavalitsustega üsna hea, kuid erineb piirkondade ja asumite kaupa. Uutes arendustes (Kangru, Vaela ja Kiili alevisse lisandunud alad) on olnud võimalik algusest peale heakorrale suuremat rõhku pöörata ja sellega juba asumite planeerimisel arvestada. Luige aleviku kujunemine suvilapiirkonnast elamupiirkonnaks on oluliselt pikem protsess ja seal esineb ka probleeme rohkem alates hooldamata kinnistutest ja hoonetest ning lõpetades juba algselt liiga kitsaste tänavatega.

Kiili valla lõunaosa läbib RMK Peraküla-Aegviidu matkarada, mille lõkkekoht koos varjualuse ja muu selle juurde kuuluvaga asub Saarte raba soosaarel. Rada ise kulgeb piki Pirita jõge ja Angerja oja kallast ning suundub läbi valla lõunaosa külade edasi Saku valda.

Kiili valla ajaloo- ja kultuuripärand on mõõdukas. Muinasmälestistest on Kiili vallas esindatud nii lohukivid, asulakohad, kalmed kui ka pelgupaigad.

Ainuke valla territooriumil paiknev sakraalehitis on Paekna külas asuv Nabala vennastekoguduse palvemaja (praegune hoone valmis 1926), mis on ehedaks talupojaarhitektuuri näiteks. Hoone seisukord on hea, 2019. aastal valmis valla toel kõrvalhoone ja 2020. aastal tehti saalis sisetöid, sh uus põrand, kuid maja vajaks lisaks religioossetele teenistustele aktiivsemat kasutust nt kontserdi- ja huvitegevuse paigana.

Ajaloolistest hoonetest paikneb valla territooriumil veel kaks mõisa – Sausti ja Nabala, mis mõlemad on eraomanduses, kuid pakuvad rendivõimalust ürituste pidamiseks.

Ajaloolistest militaarobjektidest on esindatud Peeter Suure Merekindluse rajatised, mis lõviosas asuvad samuti erinevatel erakinnistutel – jaovarjendid, jooksukraavid, rooduvarjendite süvendid, kahuri alus, raudteetammi kehand jt. Ettevõtlike vallaelanike kaasabil on loodud Kiili valla lõunapiirkonnas matkarada, mis kujutab endast jalgrattaga või jalgsi läbitavat kohalikke teid pidi kulgevat marsruuti piirkonna muinasmälestiste, legendidega seotud kohtade ning loodusobjektide baasil.

Kiili valla turismipotentsiaal on väga tagasihoidlik. Peale kahe eraomandis oleva mõisa (Sautsi ja Nabala) Kiilis müügipotentsiaali omavad objektid puuduvad.

Kiili valla uus **üldplaneering** on koostamisel ja hetkeseisuga on jõutud eskiisi väljapaneku ja avalike arutelude etappi, koostajaks on OÜ Skepast ja Puhkim.

Väljakutse: Looduslähedase kvaliteetse elukeskkonna säilitamine.

Eesmärk: Kiili valla elanike enamus on oma elukeskkonnaga rahul.

Tegevused:

- *Avaliku ruumi objektide arendamine ja korrashoid (haljasalad, bussipeatused, pargialad, terviserajad jms).*
- *Kiili alevi keskosa maastikuarhitektuuri konkurss.*
- *Puiesteede ja kõrghaljastusega alade rajamine.*
- *Elukondliku kinnisvara arendustegevuse piiramine.*

2.2 Avalik kord ja julgeolek

Kiili vald on turvalisuse poolest vastavalt politsei statistikale olnud alati Harjumaal esimese kolme hulgas, sh Tallinna linnapiirkonna omavalitsustest kõige turvalisem. Vallal on koostööleping politseiga, mille raames toetatakse abipolitseinike tegevust nii Kiili vallas kui ka Lääne-Harju piirkonnas üldisemalt. Vallavalitsus on märkimisväärselt investeerinud ka turvakaameratesse, mille pilt jookseb otse politsei serverisse ning vallas paikneb üks G4S turvaekipaž.

Kohalikul Saku ja Kiili piirkonna konstaablil ning noorsoopolitseinikul on tihe koostöö vallavalitsuse sotsiaalosakonna ja Kiili Gümnaasiumiga. Peamisteks probleemkohtadeks on liiklusrikkumised, mida on aidanud vähendada 2017. a paigaldatud kiirustablood Miku bussipeatuse läheduses ja Kiili alevis. Vahetutelt naabritelt on kaebusi noorte kogunemise ja Kiili alevi skatepargist ja palliplatsilt aegajalt kostuva müra osas.

Kiili valda teenindab riiklik Assaku päästekomando ja Saku ning Tõdva vabatahtlikud päästekomandod. Kiili vallas vabatahtlik päästekomando puudub ja eeskätt põhjusel, et selle jaoks on vajalik teatud ruumide olemasolu (soe garaaž päästeautole ja tehnikale ning meeskonna olmeruumid). Arvestades vahekaugusi ja valla väikest pindala, on päästekomandode reageerimiskiirus kõrge.

2022. aastal asutati Kiili Naiskodukaitse jaoskond.

Kiili valla evakuatsioonikohad on Kiili Gümnaasiumi Spordihoone ning Kiili Rahvamaja, kus peab olema valmidus majutada vajadusel 2% valla elanikkonnast. Perspektiivne varjumiskoht sõjalise konflikti tingimustes on vallamaja kompleksi raudbetoonist keldriosa, mis tavaolukorras on kasutuses KVS-i laopindadena, kuid ohu korral mahutab vajadusel kuni 300 inimest.

Kõige tõenäolisem kriisiolukord Kiili valla puhul on pikemaajaline ja välisteguritest tingitud elektrikatkestus, mille tagajärjel võib sõltuvalt hetke välistemperatuurist tekkida probleeme Kiili alevi kortermajade küttega. Alevi katlamaja on küll varustatud autonoomse generaatoriga, kuid autonoomne toide puudub majade endi soojasõlmedes, et küte sealt korteritesse edasi liiguks. Probleemi lahendamiseks oleks korteriühistutel vaja hankida varugeneraatorid.

Veevarustus valla ÜVK alal on tagatud ka mõnepäevase voolukatkestuse korral, veetöötlusjaamades on autonoomne elektritootmise võimekus olemas, kuid probleem tekib reoveega, mille ära pumpamiseks oleks vajalik tagada autonoomne toide rohkem kui 50-s pumplas üle valla, mis ei ole realistlik. Lisaks tekib pikemaajalise katkestuse korral ka olukord, kus Tallinna Vee trassid ja pumplad ei võta saadetavat kogust vastu, kuna voolukatkestus on sellisel juhul üldine.

Valla elektritoite tagamiseks on Elektrilevi teinud suuri investeeringuid, rajatud on piirkonda teenindav uus alajaam Järvekülas ning suurem osa Kiili valla klientidest on ühenduses ilmastikust mitte mõjutatud viisil ehk maakaabli kaudu.

Kiili Vallavalitsus teeb võimalike probleemide ette nägemiseks ja vajalike kontaktide ning sideühenduste tagamiseks tihedat koostööd Päästeametiga. Olulised telefoninumbrid ja muu info on talletatud ja kaasajastatud kujul olemas vallavalitsuse

fuajees infostendil, et tagada selle kättesaadavus ka siis, kui infotehnoloogia vahendid on ajutiselt rivist väljas.

Väljakutse: Säilitada turvaline Kiili vald.

Eesmärk: Kuritegevuse ja õnnetusjuhtumite tase on madal.

Tegevused:

- *Kriisivalmiduse arendamine.*
- *Koostöö Päästeameti ja politseiga.*
- *Ennetustöö haridusasutustes.*
- *Sotsiaalkampaaniad.*

2.3 Majandus

2.3.1 Energiamajandus

Kiili valla elektrivarustus on hästi tagatud, võimsusi on piisavalt ja lisanduvad kodumajapidamised ei tekita võrguettevõttele probleemi. Liinid on ringistatud ja katkestuste korral on neid võimalik ümber lülitada. Küsimus tekib ainult juhul, kui peaks Kiili alevi tehnopargi alale lisanduma mõni väga energiamahukas tootmine, aga sellise võimalusega on Harju maakonnaplaneeringus arvestatud ning reserveeritud ka perspektiivne 330 kV liinikoridor Metsanurga-Lähtse suunalt.

Probleemne piirkond elektrivarustuse seisukohalt on endised aiandusühistud Luna ja Sangar Luige alevikus, kus alajaam ja elektrivõrgud ei kuulu võrguettevõttele. Aastate jooksul on siiski hakanud olukord lahenema, paljud kinnistuomanikud on teinud liitumisavalduse Elektrilevile ning saanud korraliku elektrivarustuse maakaabli kaudu.

Kiili vallas on ainuke kaugkütte piirkond Kiili alevis ja see hõlmab korrusmaju, kooli, lasteaeda, rahvamaja, vallamaja ning veel mõnda üksikut hoonet. Soojatootmise eest vastutab N.R. Energy OÜ, kellele kuuluvad ka trassid. Katlamaja on 2014. a renoveeritud ja töötab hakkepuidul ja varuvariandina ka põlevkiviõlil. Soojatrassid on samuti uued, renoveeritud 2020-2021. Sooja hind on Eesti kontekstis keskmine (Konkurentsiameti andmetel 40. koha piirimal). Ülejäänud hooned vallas kasutavad individuaalseid kütelahendusi. Tarbijatele ligipääsetav gaasitrass ulatub vallas kuni Vaela küla Oti asumini.

Vanemate avalike hoonete energiatõhusus on madal tulenevalt ehitiste vanusest ja aastakümnete tagustest ehitusmeetoditest, kuid Kiili Varahalduse Sihtasutus on nii rahvamaja kui vallamaja kompleksi järjekindlalt renoveerinud, sh paigaldanud uued aknad, kaasaegsed kütelahendused, sh osaliselt ka pörandakütte ning ventilatsiooni.

2000. aastate teises pooles valminud Kiili Gümnaasiumi juurdeehitus ja Kiili Lasteaed ning 2017. aastal valminud Kangru lasteaia maja on suuremas osas kaasaegsed ning tänapäevastele normidele vastavad. Kiili Gümnaasiumi teine juurdeehitus (algklasside maja, söökla laiendus, loodusainete klassid ja spordihoone laiendus koos täiendava saaliga) valmis sügisel 2020 ning vastab samuti kaasaegsetele nõuetele.

Avalikke liginullenergia hooned Kiili valla haldusalas ei ole.

Väljakutse: Rohepöörde eesmärkide elluviimine energiavaldkonnas.

Eesmärk: Kiili valla ökoloogilise „jalajälje“ vähendamine.

Tegevused:

- *Taastuenergia lahenduste kasutusele võtmine.*
- *Hoonete energiatõhususe suurendamine.*

2.3.2 Teed ja tänavavalgustus

Riigimaanteed

Kiili valda läbivateks peamisteks liiklussoonteks on riigile kuuluvad põhimaantee Tallinna ringtee 3,2 km, tugimaantee Tallinn-Rapla-Türi 5,85 km ning kõrvalmaanteed Kurna-Tuhala 17,1 km, Tõdva-Nabala 6,8 km, Sausti-Kiili 5,1 km ja Lähtse-Paekna 4,1 km ulatuses. Riigimaanteed rajab, remondib ja hooldab Transpordiamet.

Aastal 2013 valmis Maanteeameti tellimusel uus Luige liiklussõlm ning aastal 2015 Kurna liiklussõlm, nendega koos on rajatud neljarealine Tallinna ringtee alates Luige alevikust kuni Tartu maanteeeni. 2016. aastal paigaldati liiklusohutuse paremaks tagamiseks pörkepiire Kiili-Lähtse kergliiklustee alguslõigule. 2017. aastal rajati ohutussaared ja sõidutee valgustus Vaela külas Oti ja Miku bussipeatuste juures. 2018. aastal asendati ajutine päikesepaneelidel põhinev valgustus Lähtse ristmikul ja bussipeatustes statsionaarsega.

Riigimaanteed puudutav suurim küsimärk on seotud Kurna liiklussõlme läbilaskevõimega, mis on seoses piirkonda lisanduva ettevõtlusega lähiaastatel ammendumas. Sellega seoses on Transpordiamet koostamas eskiisprojekti, milles modelleeritakse võimalikud uued lahendused ning senikaua keeldub kooskõlastamast uusi piirkonnas menetluses olevaid detailplaneeringuid nii Kiili kui ka Rae vallas. Kiili vald on teinud ettepaneku rajada täiendavad maha ja pealesõidud Tallinna ringteele Ringtee äripargi tsoonis ning ka lõuna pool ringteed, Kiili Betooni tagusel alal. Hetkel puudub Kurna-Tuhala tee ääres ka kergliiklejatele otse juurdepääs IKEA suunal.

Väljakutse: Transpordiameti nõusse saamine valla seisukohast vajalike muudatuste tegemiseks riigimaanteedel.

Eesmärk: Parema liiklus- ja elukeskkond.

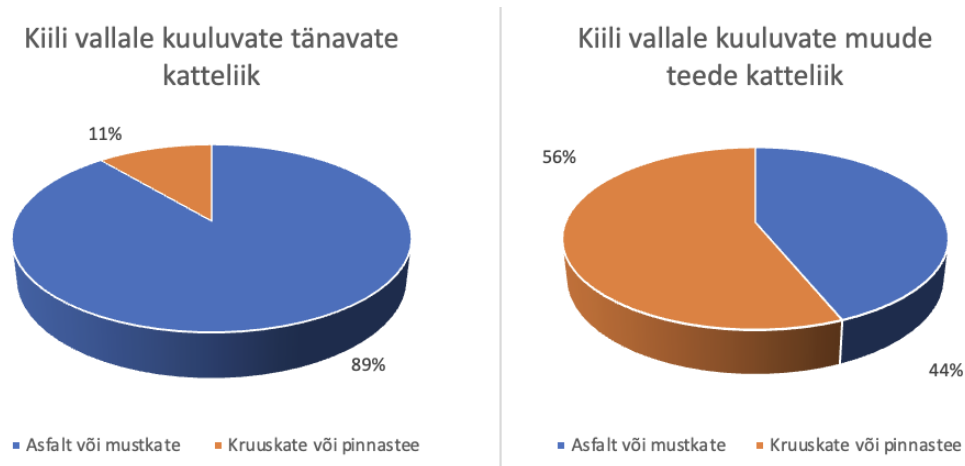
Tegevused:

- Koostöö Transpordiameti ja Rae vallaga Kurna liiklussõlmes sobivaima lahenduse leidmiseks.
- Kogukonna huvide eest seismine Rail Baltic'u Kangru liiklussõlmes parima võimaliku lahenduse leidmiseks.
- Üldplaneeringus täiendavate maha- ja pealesõitude fikseerimine Tallinna Ringteel äripargi piirkonnas.

Kiili vallale kuuluvad teed

Kiili vallale kuuluvaid teid on kokku 103 km, millest suurem osa on mustkattega (vt [Joonis](#)). 2020. aastal viidi mustkatte alla Põlde-Spari ja suurem osa Arusta teest, Nabala-Patika tee puuduolev 3km, Kurna tee 1km lõik ning suurem osa Luha-Salu teest. 2021 lisandus mustkate Siberi-Sillaotsa teele ning asfaltkate Lii ja Lea tänavale ning pooles ulatuses Tamme-Kangru tee. 2022. aastal on saanud mustkatte Vareti-Sillaotsa tee, Evardsoni-Siberi tee ning Mäe-Jaagu tee, samuti rajatakse täiendavaid kõnniteelõike Kiili Gümnaasiumi juures. Kohalike teede eest vastutab Kiili Vallavalitsus ning eesmärgiks on kõigi olulise kasutusaktiivsusega teede ning tänavate mustkatte alla viimine ning see toimub vastavalt valla eelarvestrateegiale. Päris kõikide

kruuskattega teede mustkatte alla viimine ei ole paraku võimalik ega otstarbekas selleks vajalike väga suurte investeeringute tõttu (savikihtide eelnevad väljakaevad tee muldkehast jne). Probleemiks on ka Kiili valla väikestele teedele (Sausti-Kiili, Nabala-Patika, Siimu-Paali jne) kogunev raskeveokite transiitliiklus, mis toimub pidevalt hoolimata kehtivatest massipiirangutest ja millele tee konstruktsioon pole ette nähtud. Antud probleemile on vaja kindlasti leida koostöös politsei ja Transpordiametiga lahendus.

Joonis 7. Kiili valla teed (allikas: Maanteeamet)

Väljakutse: Vahendite leidmine investeeringute tegemiseks.

Eesmärk: Olulise liikluskoormusega kruusateede mustkatte alla viimine.

Tegevused:

- Eraomanikelt teelõikude omandamine, et teid oleks võimalik tervikuna renoveerida.
- Hangete läbi viimine ja tööde järelevalve.

Erateed

Kolmas teede omandivorm on erateed, mis on kujunenud eeskätt kahel viisil. Esiteks omandireformi käigus tagastatud maatükkidele jäänud eraldiseisvad teelõigud (nt osa Arusta vms teest) ja teiseks uusarenduste raames rajatud tänavad, mida veel ühel või teisel põhjusel ei ole omavalitsusele tasuta üle antud või raha eest omandamises kokku lepitud. Omavalitsus on pidanud viimael juhul ka üksikuid kohtuvaidlusi, et saavutada avaliku huvi tagamine. Teede ja tänavate rajamine ja renoveerimine toimub koostöös arendajatega ning see võib toimuda teatud juhtudel ka kaasfinantseerimise põhimõttel, kus vald kannab mingi osa kuludest. Ka erateid hooldab Kiili vald juhul, kui on sõlmitud eratee avaliku kasutuse leping.

Väljakutse: Kokkuleppe saavutamine teede valla omandisse üle tulekuks.

Eesmärk: Saada kõik olulised avalikus kasutuses olevad teelõigud omavalitsusele võimalikult soodsalt.

Tegevused:

- Läbirääkimised.
- Õigusvaidlused.
- Maade hindamise tellimine.

Kergteed

Kergteid on reeglina arendatud Euroopa Liidu toetuste abil. Kuna Kiili valla valikuks on olnud võimalikult palju teekilomeetreid, siis rajati kergteede valgustust alguses minimaalselt, kuid tänaseks on hoo sisse saanud ka osade lõikude valgustamine. 2020. aastal sai valgustuse lõik Kiili alevist kuni Miku bussipeatuseni ja 2021. aastal Kiili koolist kuni Rätsepa sissesõiduni, et soodustada jalgrattaga koolis käimist mõlemalt suunalt. 2022. aastal rajatakse valgustus Luige ja Kangru aleviku vahelise ning ka Rätsepa asumis sisese kergtee äärde.

Tulevikus veel rajatavate kergteedena on realistlik nimetada Kiili-Sausti ja Lähtse-Nabala lõiku ning Kurna tee äärset kõnniteed kuni Sireli tänavani.

Väljakutse: Finantsvahendite leidmine ja kokkuleppe saavutamine maaomanikega.

Eesmärk: Täiendavate kergteede rajamine.

Tegevused:

- Taotluste esitamine finantstoe saamiseks.
- Läbirääkimised maaomanikega.
- Projekteerimine ja ehitamine.

Tänavavalgustus

Tiheasustusalad on enamuses osas varustatud tänavavalgustusega, kuid erandiks on mõned üksikud tänavad Luigel, eeskätt Luna endises aiandusühistus. LED-tehnoloogial põhinev kaasaegne lahendus on KIK-i kaasrahastatud renoveerimise projekti toel alates 2021. aastast olemas Kiili alevis, Kangru alevikus, Vaela ja Mõisaküla tiheasustatud alal ning Rätsepa asumis.

Kiili vald on valgustanud suure osa hajaasustuse bussipeatustest päikesepaneelidel põhineva valgustusega.

Väljakutse: Finantsvahendite leidmine.

Eesmärk: Kõikide valla tänavate ning kergteede valgustamine.

Tegevused:

- Projekteerimine, hangete läbi viimine, ehitamine.

2.3.3 Ühistransport ja koolibuss

Kiili vallas puuduvad raudteeühendused, esindatud on maakondlik bussiliin 116, mis oma sisuliselt olemuselt on siiski pigem linnaliini tunnustega (graafiku tihedus, veotsa pikkus jms). Alates 2021 aprillist on lisandunud uus bussiliin 164, mis liigub Kohilast Kiili ja Jüri kaudu linna ja millel on seitse väljumist päevas ning alates 2022 sügisest kaheksa väljumisega liin 128, mis liigub Rapla suunalt mööda Viljandi maanteed läbi Kangru ja Luige.

Hajaasustuses elab Kiili vallas ainult u 20% elanikkonnast, mis muudab ühistranspordi hästi kättesaadavaks enamusele vallaelanikest arvestades nii graafiku tihedust kui ka lähima bussipeatuse kaugust. Bussiliin on ajalooliselt välja kujunenud piki kahte tiheda asustusega ümbritsetud transpordikoridori Viljandi maanteel ja Kurna-Tuhala teel. Sellest asjaolust hoolimata ei ole ühistransport täiskasvanud elanikkonna hulgas kuigi populaarne ja eeskätt põhjusel, et isikliku auto pakutavat paindlikkust ning mugavust ei suuda asendada ka ükskõik kui head graafikud ja täiesti uued liinibussid. Kiili valla elanike keskmist jõukust arvestades on hinnafaktoril tarbijatele käitumisele väga väike mõju. Ühistranspordi olemasolu ja eelised tulevad esile eeskätt õpilaste ja üliõpilaste transpordi tagajana, seda nii kohaliku kooli kui ka erinevaid Tallinnas asuvaid haridusasutusi silmas pidades. Bussigraafiku tihedus aastaid toiminud 116 erinevatel liinidel on väga hea, ööpäevas on 38 väljumist, sh tiptundidel liiguvad bussid 15-minutilise intervalliga. Uue olukorra loob IKEA poe avamine, mis tähendab osade 116 väljumiste marsruudi kohandamist.

Ühistransporti korraldab Põhja-Eesti Ühistranspordikeskus, nagu ka kõikides teistes Harjumaa omavalitsusüksustes.

2021. aasta aprillist käivitati täiendavalt liin Kohila-Sausti-Kiili-Jüri-Tallinn, mis tekitas ühistranspordiga kaetuse ka Sausti tee suunal ning võimaldab saada otse Kiilist nt Jürisse. Bussiliinil on seitse väljumist ööpäevas. Alates 2022. aasta septembris on käigus 8 väljumisega uus liin 128, mis liigub mööda Viljandi maanteed Aespasse.

Koolibussi teenust pakub Kiili Vallavalitsus läbi riigihankega leitud teenusepakkuja, koolibussi eesmärk on tagada õpilaste jõudmine kooli ja koolist koju ka nendest piirkondadest, kus see pole ühistranspordiga võimalik ehk Mõisaküla suund, lõunaosa hajakülade suund ja ka nn Hansaplanti piirkond. Viimase tagamise vajadus võimaldab veoringi kaasata ka Kangru aleviku. Täiskasvanud reisijaid koolibuss üldjuhul ei teeninda, kuid erandkorras on see siiski võimalik nn etteveo teenusena liinibussile, kui soovijaid leidub. Kuna seni on huvi antud osas olnud väga väike, siis ei ole seda ametliku teenusena välja reklaamitud ja hinnakirja kehtestatud.

Väljakutse: Inimeste suunamine rohkem ühistransporti kasutama.

Eesmärk: Isikliku auto kasutamise ja seeläbi liikluskoormuse vähendamine.

Tegevused koostöös P-E Ühistranspordikeskusega:

- *Suurte taristuprojektide puhul koostöö riigiga, peatus(t)e lisamine parimasse võimalikku asukohta Kiili valla elanike ja ettevõtete töötajate teenindamiseks.*
- *Olemasolevate bussiliinide tihendamine.*
- *Infoäpi juurutamine, mis näitab graafikut ja bussi saabumise aega peatusesse.*

2.4 Keskkonnakaitse

2.4.1 Looduskeskkond

Kiili vallas on tavapäraseid Eesti looduslikud tingimused – esinevad metsad, avamaastikud ja sood ning pinnamood on tasane. Ainsaks looduskaitsealuseks objektiks on Paekna külas ühel erakinnistul asuv ja oma elukaare lõpul olev pärnapuu. Lisaks on vallas üks looduskaitseala ning kaitsealuse liigi püsielupaik. Metsa osakaal on umbes viiendik valla üldpindalast ja metsade all olev ala on aktiivse elamuehituse tõttu vähenenud. Loomastikust on esindatud kõik Eestis elutsevad tavapäraseid liigid.

Olulisi keskkonnaprobleeme vallas ei esine ja põllumajandusliku tootmise tunduva vähenemise tõttu ei ole ka märkimist vääri vaid reostunud alasid ega suuremahulisi saastajaid (registreeritud on 7 paikset õhusaaste allikat). Samas on Põhja-Eesti lubjakivist aluspõhjaga alale omaselt põhjavesi paljudes kohtades nõrgalt kaitstud või kaitsmata. Piirkonna suurimaks looduslikuks omapäraks võibki pidada karstunud alasid valla lõunaosas. Suured veekogud vallas puuduvad, on Vääna jõgi koos Paekna paisjärvega ja Angerja oja, mis suubub Tallinna linna joogiveehaarde osaks olevasse Pirita jõkke.

Riiklike maardlate nimekirjas olevatest maavaradest asub Kiili valla territooriumil turvast ja lubjakivi. Lubjakivikarjääre valla territooriumil ette ei nähta, küll toimub turba kaevandamine Paekna ja Sausti vahelisel rabaalal. Vald uute turbatootmise kohtade avamist ei luba, aga juba olemasolevate lubade järgi toimub mõningane kaevandusala laienemine. Üleriigilise tähtsusega Nabala lubjakivimaardla põhjaplokk ulatub Arusta ja Sookaera külla, aga see kattub osaliselt Nabala-Tuhala looduskaitsealaga ning kaevanduse rajamine on seetõttu väga ebatõenäoline.

Kogukonna huvides on hea keskkonnaseisundi säilitamine, maastikulise ja eluslooduse mitmekesisuse hoidmine ning jäätmekäitluse jätkuv arendamine. Uue oluliselt keskkonda mõjutava teemana on realiseerumas rahvusvaheline taristuprojekt Rail Baltic, mis teemaplaneeringu kohaselt läbib ka Kiili valla territooriumi ning seda piirkonnas, mille vahetus läheduses on nii Luige kui ka Kangru alevikud. Plaan on tekitanud kohalikes elanikes suurt vastuseisu ning ka Kiili Vallavolikogu ning Kiili Vallavalitsus ei pea seda konkreetset trassivalikut sobilikuks lahenduseks. Kui Rail Balticu ja lisaks ka Tallinna ringraudtee ehitus osutub vältimatuks, on Kiili valla elanike huvides kohaliku peatuse rajamine Luige-Kangru piirkonnas ning vald teeb antud osas riigiga koostööd. Projekti (kaas)finantseerimine ei ole selle väga kõrge maksumuse tõttu omavalitsusele jõukohane.

Seoses põhjavee ressursi piiratusega on oluline selle säästlik ja heaperemehelik kasutamine. Kastmiseks tuleb kasutada eeskätt vihmavett ning seda sajustel perioodidel koguda.

Väljakutse: Planeeritavate uute taristuprojektide ja uusarenduste realiseerumisel hea keskkonnaseisundi säilitamine ning põhjavee säästlik kasutamine.

Eesmärk: Vald on säilitanud puhta looduslähedase elukeskkonna, mida ilmestavad pargid ja rohealad. Turbamaardlast on osaliselt saanud rekreatsiooniala. Nabala maastikukaitseala on säilitanud oma staatuse, rabad ja matkarajad on hoitud.

Tegevused:

- *Elanike ja ettevõtete kasutusharjumuste kujundamine – sadevee kogumine ja kasutamine suvisel kastmisperioodil.*
- *Koostöö Tallinna Vesi AS-ga täiendava veeressursi lisamiseks.*

2.4.2 Jäätmemajandus

Kiili vallas on korraldatud jäätmevedu, mis tähendab, et valla poolt viiakse läbi riigihange ja valitakse välja jäätmevedaja, kellega on kinnistuomanikel kohustus sõlmida jäätmeveo leping. Hanketingimustest tulenevalt on jäätmevaldajatel võimalus tasuta anda ära suurjäätmeid (mööbel jne) ning aiapäätmeid, kui need on spetsiaalsetes läbipaistvates kottides. Vallavalitsus võib teatud tingimustel kinnistuomaniku ja jäätmeveo kohustusest ajutiselt vabastada, nt suvilaomaniku talveperioodiks. Edasiarendamist vajab jäätmemajade/varjualuste projekt korter- ja ridamajade piirkondades, et olukorda korrastada ka visuaalselt ning viia rajatised ühtsesse stiili.

Jäätmekäitluse arengusuunad on määratletud jäätmekavas. Peamised eesmärgid on jäätmete hulga, nende ohtlikkuse vähendamine ning taaskasutuse suurendamine. Uued väljakutsed on seotud liigiti kogumise sortimendi laiendamise ning protsessi tõhustamisega üksikelaanute ning paarismajade puhul.

Jäätmejaama Kiili vallas ei ole, Kiili vallal on aga sõlmitud leping Tallinna linnaga, mille kohaselt on valla registris olevatel elanike võimalik ära anda ohtlikke jäätmeid Rahumäe ja Pääsküla jäätmejaamades. Kasutatud koduelektroonika konteiner on olemas ka Kiili alevis.

Erinevad pakendikonteinerid on vastavalt kokkuleppele erinevate teenusepakkujatega paigutatud üle valla paljudesse erinevatesse asukohtadesse, samuti on Kiili alevis ning Kangru alevikus olemas kasutatud riiete konteinerid. Vallal on kavas järgmises etapis arendada välja kaasaegne nn uputatavate mahutitega plats Kangru alevikus ning Kiili alevi keskosas.

Jäätmemajanduse valdkond tervikuna vajab riigipoolset paremat planeerimist ja ülesehitust, eriti puudutab see pakendite kogumist. Samuti tuleb jätkuvalt tegeleda elanikkonna teadlikkuse tõstmisega.

Väljakutse: Liigiti kogumise uuenenud seisukohtade juurutamine elanike harjumustesse ja teadmistesse.

Eesmärk: Jäätmete hulga ja nende ohtlikkuse vähendamine, liigiti kogumise ning taaskasutuse suurendamine.

Tegevused:

- *Uute jäätmeplatside ehitamine erinevates asumites ja Kiili alevis.*
- *Jäätmete liigiti kogumise juhiste ja eeskirjade teavitamine, planeerimine, infomaterjali levitamine.*
- *Koostöö pakendikogumise organisatsioonidega.*

2.5 Elamu- ja kommunaalmajandus

Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni eest vastutab kommunaalettevõtte Kiili KVH OÜ, kes teenindab ühtlasi süsteemi arendamiseks võetud laene. Ettevõtte finantsolukord on hea, igapäevane majandustegevus on väikeses kasumis.

Kiili KVH määratud tegevuspiirkondadeks on Kiili alev, Luige ja Kangru alevikud, Nabala, Lähtse (Rätsepa elamupiirkond), Vaela, Mõisaküla ja Paekna külad, kus on olemasolevad või projekteeritud Kiili KVH OÜ kuuluvad ÜVK-rajatised. Kiili KVH hallata on kokku kümme puurkaevu ning kolm reoveepuhastit, lisaks nendega seotud ühisveevärgi ja -kanalisatsioonitorustik. Suurtes pumplates on tagatud varustuskindlus, sh vajadusel ka autonoomne elektritoide.

Kiili valla hõlmatus ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga on kõrge, pärast Maret'i asum'i lisandumist 2021 on lahendamata veel Paekna küla keskosa ning üksikud tiheasustusega piirnevad majapidamised, kus see samuti on võimalik.

Valdkonna arengusuunad on sätestatud Kiili valla ÜVK arengukavas.

Lahendamist vajab jätkuvalt ajutise liigveega seotud probleem osades piirkondades ja kiiret edasi liikumist takistavad eeskätt erinevad omandisuhted ja osade kinnistuomanike soovimatus teha koostööd.

Kiili vald on eeskätt eramajade ja suvilate piirkond. Suvilate muutumine eramuteks toimub pidevalt. Enamik korterelamutest on Kiili alevis, ehitatud ajavahemikus 1970-90. Suurem osa nendest on tänaseks renoveeritud, kuid lähiaastatel lisandub valla keskusesse hulgaliselt ka uusi kortermaju.

Väljakutse: Piisava veevarustuse tagamine elanikele ja ettevõtlusele.

Eesmärk: Jätkusuutliku ning heaperemeheliku ressursikasutuse tagamine.

Tegevused:

- Veeressursi juurde taotlemine.
- Kokkuleppe saavutamine AS Tallinna Vesi täiendava veevarustuse loomiseks ning heitveekoguste üle andmiseks.
- Uute puurkaevude rajamine ja kasutusele võtmine.
- Vahendite taotlemine KIK-ilt Paekna küla keskosa ja Tammemasti tänava liitmiseks ÜVK-ga.

2.6 Tervishoid

Kiili vallas on kaks perearsti nimistut, milles on mõlemas vabu kohti vähe. Nimistus D01464 on 1965 isikut (vabu kohti 35) ning nimistus D07522 on 1681 isikut (vabu kohti 319). Lisaks perearstidele tegutseb ka füsioterapeut. Kiili vald ei kvalifitseerunud perearstikeskuste renoveerimiseks ja ehitamiseks mõeldud eurotoetusmeetmesse, kuid rahastuse saamine ruumide renoveerimiseks Kiili alevis õnnestus organiseerida läbi Põhja-Eesti Taastusravikeskuse, kellega teevad koostööd ka mõlemad Kiili perearstid. 2020. aastal valmisid tänu sellele vallamaja kompleksis kõikidele tänapäevastele nõudmistele vastavad uued ruumid, mis said ka täiesti uue sisustuse ning kus on reservi tulevikus ka kolmanda nimistu teenindamiseks.

Kiili alevis tegutseb ka hambaarst, kes rendib ruume vallamaja kompleksis. Pikemas perspektiivis on oluline hambaarstiteenuse laiendamine täiendava teenusepakkuja näol.

Koolis töötab kaks tervishoiutöötajat, kes pakuvad tuge koolis õppivatele õpilastele ning lasteaias üks tervishoiutöötaja.

Tervishoiuvaldkonna väljakutsena võib välja tuua, et viimasel ajal on oluliselt kasvanud vaimse tervisega seotud kaebused.

Väljakutse: Perearstiteenuse kättesaadavuse tagamine. Vaimse tervisega seotud temaatika.

Eesmärk: Esmatasandi tervishoiuteenused (üldarstiabi, füsioteraapia, ja koduõendus) ning hambaravi on kõigile elanikele lihtsalt kättesaadavad.

Tegevused koostöös perearstide ja Tervisekassaga:

- *Liikumisvõimaluste ja tervist toetavate tegevuste edendamine valla üleselt.*
- *Kolmanda perearsti nimistu avamine Kiili Perekliinikus.*

2.7 Vaba aeg, kultuur ja religioon

Külaliikumine

Aktiivsemaid MTÜ-sid on Kiili vallas 17, kes taotlevad iga-aastaselt toetust kodanikuühenduste toetamise raames ning korraldavad seeläbi perepäevi, spordi- ja heakorraüritusi, tegevusi lastele. Toetatud tegevustega soodustatakse valla elanike vaimse ja kehalise tervise edendamist, kultuuriteadlikkuse tõstmist, kohaliku elukeskkonna parandamist, turvalisuse tõstmist ning Kiili valla elanike koostööd. 2022 aastal toetati 17 kodanikuühendust kogusummas 66 519 eurot.

Tugevalt on selles osas silma paistnud Kangru Küla Selts ja Vaela Külaselts, kes on suutnud kultuuri- ja sporditegevusse, „Teeme ära“ ettevõtmistesse jne kaasata märkimisväärse hulga oma piirkonna elanikke. Külaselts on ka Luigel, organiseeritakse lastelaagreid ja täiskasvanute seminare, kuid aleviku elanikke tuleb liikumisega kaasa vähe. Tublid külaseltsid tegutsevad ka Paeknas, Sõmerus ja Nabalas, eriti arvestades kohapealset väikest rahvaarvu ning viimasel aastal on tublisti aktiveerunud ka Lähtse kandi rahvas ning Kiili alevi päikesemajade piirkond. Esitatud on mitmeid KOP-i projekte ja osaletud kaasava eelarve konkurssidel. Valminud mitmed mänguväljakud spordiplatsid, rattamaja.

Kiili alevis külaliikumine selle traditsioonilises tähenduses puudub, seda eeskätt rahvamaja olemasolu tõttu. Osad MTÜ-d on kunagi loodud põhjusel, et lahendada koostöös vallaga taristuprobleeme (teede olukord, valgustus jne), kuid pärast nende küsimuste lahendamist hakanud hääbuma.

Aastate jooksul on kasvanud osavõtt Kiili vallarahva sportmängudel, mis kestavad aasta algusest kuni hilissügiseni, nii erinevate asumite võistkondade kui ka võistlusalade arv.

Väljakutse: Kuidas integreerida uuselanikke kogukonnaeluga?

Eesmärk: Aktiivne vallaelanik, kes osaleb kogukonna koostöös ja erinevates ühisüritustes.

Tegevused:

- Kogukondade ümarlaud kaks korda aastas.
- Vallarahva sportmängude laiendamine.
- Kogukondade ühisürituste toetamine.

Kultuuritegevus

Huvitegevusega on täiskasvanud elanikkonnal võimalik tegeleda **Kiili Rahvamajas** ja alates 2017. aastast ka Kangru lasteaiamajas. Lisaks toimuvad rahvamajas erinevad peoõhtud, teatrite väiksemad külalisetendused, kontserdid, kinoõhtud ja valla pidulikud sündmused. Suuremate teatri- ja muude etenduste sissetoomise väljastpoolt maja on keeruline, kuna Tallinna arvukad teatrid on väga lähedal ning omad piirid seab ka saali suurus ning lava.

Huviringisest käivad rahvamajas koos rahvatantsurühmad Kiilitar, Kiili Keerulised ning Mummu-Liine, samuti Kiili koor, käsikellade ansambel, naisansambel „Elurõõm“, harrastusteater jne. Kiili vald on traditsiooniliselt oma kollektiividega esindatud laulu- ja tantsupidudel, kus täiskasvanutele lisanduvad veel ka kooli koorid ja tantsijad.

Rahvamaja on algatanud mitmeid uusi sündmusi ja andnud värskema näo ka vanadele – näitena võib siinkohal tuua algselt kohalikust tantsu- ja laulupeost välja arenenud Nabala mõisa aias toimuva Kiili rahvapeo ja kevadlaada.

Igal kevadel toimub osavõtjaterohke Kiili laste lauluvõistlus Päikeseratas, mille parimad saavad edasi maakondlikule lauluvõistlusele.

Traditsiooniliselt on rahvamaja korraldada Kiili jaanituli. Suurem jaanituli on ka Nabalas, kus seda korraldab kohalik kogukond.

Alates 2016. aastast toimuvad Kangrus Karukella tänaval mitu korda suve jooksul Koduaia Kontserdid, kus astuvad üles tuntud muusikud publiku ees, mille arv on ulatunud isegi 400-ni.

Kangru lastepäeva läbiviimise traditsioon on rohkem kui 10 aastat pikk ja üritus ise populaarne ka väljaspool Kiili valda. samuti mõnel suvisel pühapäeval toimuv koduaia kohvikute päev.

Vaela, Luige, Kangru, Lähtse, Sõmeru, Nabala, Paekna ja Kiili alev on esindatud külade päeva, kodukohvikute, perepäevade jne ürituste sarjas. Uueks traditsiooniks on kogukondades jõuluürituste korraldamine.

Mälumänguturniiri viiakse läbi koos Saku vallaga.

Kiili vallal on kultuuri- ja haridusalased sõprussidemed Soome Vabariigi Askola vallaga.

Väljakutse: Tasakaalu leidmine elanike soovide ja ootustele vastamise ning võimaluste vahel

Eesmärk: Võimalikult mitmekesise ja erinevatele vanusegruppidele suunatud kultuuritegevuse pakkumine.

Tegevused:

- *Vallaelanike ootuste kaardistamine.*
- *Info kõigi vallas toimuvate sündmuste kohta on leitav ühest kohast – ürituste kajastamine!*

Kiili raamatukogul on alates 2015. aastast uued ruumid Kiili vallamaja hoones, kus on võrreldes varasemaga rohkem põranda- ja riulipinda ning suuremad võimalused ja mugavused. Mugavaks ligipääsuks on tagatud parkimine, rattahoidjad jalg- ja tõukerataste kasutajatele ning kaldtee puuetega inimestele. Põhiteenused on lugejale tasuta. Vajaliku raamatu saamiseks on võimalik kasutada ka raamatukogude vahelist laenutust. Raamatukogu osutab ka tasulisi teenuseid, milleks on paljundustööd ja väljatrükid üldkasutatavatest andmebaasidest. Elektrooniline laenutus toimub 2005. aastast. Raamatukogus tegutseb ka avalik internetipunkt. Alates 2020. aasta lõpust on kasutuses Cleveroni raamatukapp, mis võimaldab kontaktivaba laenutust.

Raamatukogul on tihe koostöö valla haridusasutustega ja väga aktiivselt korraldatakse rändnäituste väljapanekuid. Toimuvad lastelaupäevad, lugemisvõistlused lastele ning kohtumised kirjanike ja illustraatoritega.

Iga 5 aasta tagant korraldatakse kasutajate rahulolu-uuringuid (viimane toimus 2020.a.), lisaks on plaanis hakata korraldama uuringuid potentsiaalsete uute kasutajate hulgas, et välja selgitada nende ootused raamatukogule.

Kiili vald toetab kohaliku kultuuripärandi kogumist ja tutvustamist ning tegevusi, mis muudavad kultuuripärandi kättesaadavaks järeltulevatele põlvedele, sh on asjakohane koostöös Rae vallaga Jüri kihelkonna teemaliste ajalookonverentside korraldamine.

Väljakutse: Tagada elanikkonna ootustele vastav raamatukoguteenus.

Eesmärk: Lugejaskond kasvab ning kliendid on pakutava valiku ja teenindusega rahul.

Tegevused:

- *Uuring potentsiaalsete uute lugejate hulgas.*
- *Lugejate ootustele vastavate teenuste sisseviimine.*

Sporditegevus

Kiili vallas on olulisemateks spordiobjektideks Kiili spordihoone ja kooli staadion. Igas suuremas külas on olemas kas mänguväljak või spordiplats, Kangrus ja Vaelas terviserada. Väiksemates asumites on omad ootused, nt spordiplatside või mänguväljakute renoveerimise ja edasiarendamise seisukohalt.

Kiili vallas on mitmeid võrkpalliväljakuid, välijõusaale, korvpalliplatse, lauatenise välilaudu, jne mitmeid erinevaid spordiobjekte, mis on kajastatud ja leitavad ka spordiregistris. Kriisi ajal kohalikele omavalitsustele eraldatava investeeringutoetuse eest renoveeriti 2021. aastal kooli staadion ja korvpalliväljak, rajati tribüün, võrkpalliväljak ning spordivahendite hoone. Kaasaegse katte ning korvikonstruksioonid sai ka korvpalliväljak.

Vallas tuntakse enim puudust ujulast, terviserajast valla keskusel ja kunstmuruga jalgpalliväljakust. Teadaolevalt plaanib erasektor lähiaastatel Kiili valda Vaela külla rajada vee- ja tennisekeskuse, mis vastaks seega ka elanike ootustele, kuid lahvatanud koroonakriis ning energiahindade järsk kallinemine võib sellesse ka omi korrektiive teha.

On selge, et kultuuri- ja sporditegevuse jätkuvaks edendamiseks ning valdkonna järjepidevaks ja arendamiseks on vajalik teha arvestatavaid investeeringuid, kuid hetkel on omavalitsuse finantsressurss lõviosa suunatud hariduse ja lastehoiuga seotud vajaduste lahendamiseks, mis on KOV seadusejärgne kohustus.

Et anda uut hingamist spordivaldkonna arengule, on alates 2022. aasta sügisest loodud spordijuhi ametikoht Kiili Varahalduse SA struktuuris.

2023. aastal töötatakse välja spordi ja terviseedendamise valdkonna arengusuunad, planeeritakse alevi rekreatsiooniala ja liigutakse edasi valla keskuse terviseraja projektiga.

Väljakutse: Rahaliste vahendite leidmine vallaelanike soovide rahuldamiseks.

Eesmärk: Rahvatervise edendamine ja olemasolevate spordirajatiste aktiivne kasutamine

Tegevused:

- *Spordiürituste populariseerimine, korraldamine.*
- *Vähemalt ühe täiendava ülevallalise liikumisürituse sarja korraldamine.*
- *Kiili alevi terviseraja loomiseks läbirääkimised maaomanikega.*

Noorsootöö

Kiili Vallas avati Noortekeskus 14. aprillil 2009. Alates 2017.a sügisest asuvad noortekeskuse suuremad ja funktsionaalsemad, korralikult renoveeritud ruumid vallamaja kompleksis Kiili raamatukogu kõrval. Laste ja noorte kasutuses on avatud köögiga osa ühistevgevusteks, saal trennide ja suuremate ürituste läbiviimiseks, piljardi ruum ja üks huvitegevuste klass. Keskus pakub erinevaid vaba aja veetmise võimalusi kõigile 7-26 aastastele noortele ja lisaks igapäevasele tööle korraldatakse väljasõite, noorte üritusi ja projekte, koos tehakse süüa ning matkatakse. Suvel toimuvad laagrid ja Kiili Õpilasmalev. Noortekeskuses toimuvad igapäevaselt tantsutrennid ja huviringid, nädalavahetuseti on võimalus ruume rentida laste sünnipäevadeks. Noortekeskus on külastajate poolt hästi omaks võetud, külastatavus on ühes kuus keskmiselt 1000 noort ning see on populaarne koht vaba aja veetmiseks ja sõpradega koos olemiseks. Kiili Valla Noortekeskus on Eesti ANK liige aastast 2017.

Kiili Noortekeskuse oluline projekt on ka Kiili skatepark, mis läbis 2017. aasta kevadel uuenduskuuri.

Väljakutsed: Algkoolieast vanemate noorte kaasamine Noortekeskuse tegevusse. Noorte osavõtt omaalgatuse projektides.

Eesmärk: 15 aastased ja vanemad noored osalevad aktiivselt kohaliku elu edendamisel.

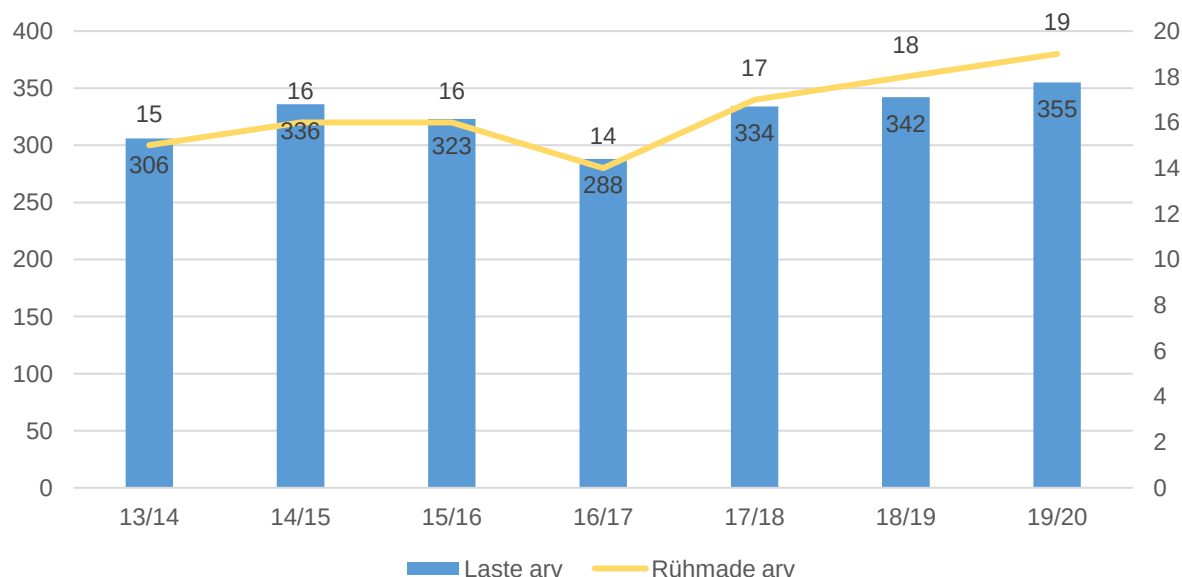
Tegevused:

- *Noorsootöö mitmekesisemaks muutmine (rahvusvaheline noorsootöö, noorte projektid, mobiilne noorsootöö, rohkem noorte omaalgatust).*
- *Noori puudutavate otsuste tegemisse kaasatakse rohkem noori.*

2.8 Haridus

2.8.1 Alusharidus

Kiili vallas pakub alusharidust Kiili Lasteaed, mis tegutseb neljas erinevas hoones. Õppeaastal 2022/2023 käib valla lasteaia 381 last, mis on ligi veerandi jagu enam kui kaheksa aastat tagasi.

Joonis 8. Laste ja rühmade arv Kiili vallas (allikas: Haridussilm)

Põhiliselt Tallinna linna ja teiste naaberomavalitsuste erinevates lasteaedades käib 2021. aasta augustikuu seisuga 51 erinevas vanuses last, sh eralasteaiateenust kasutas neist 24. Erinevate erahoidude teenust kasutab aasta lõikes keskmiselt 70-80 last.

Laste lasteasutusse vastuvõtmisel arvestatakse avalduste laekumise järjekorda ja kooliikka jõudmise aega. 1,5-3-aastased lapsed, kes lasteaeda ei mahu, suunatakse kasutama lastehoiuteenust. Lasteaia ja lastehoiu teenuse lapsevanema omaosaluse suurus on 20% Vabariigi Valitsuse kehtestatud palga alammäärast. Vald pakub soodustusi valla sissekirjutusega inimestele. Pere kolmas samaaegselt lasteasutuses käiv laps on kohatasust vabastatud.

Kiili Lasteaia pakutakse tugiteenuseid (eripedagoogid, logopeedid, tervishoiutöötaja). Erivajadustega lastele on loodud tegevustuba, kus lastega tegeleb eripedagoog. Kiili lasteaia kohatasu on võrreldes Eesti keskmisega kõrge, mis on olnud teadlik kvaliteedi tagamisele suunatud poliitika – valdkonda panustavad nii omavalitsus kui ka lapsevanemad, kelle osakaal teenuse tegelike kulude katmises on keskmiselt u 20%. See on aidanud maksta õpetajatele ja õpetaja abidele ka töötasu, mis on üks vabariigi kõrgemaid ning tagada kõikide vajalike tugispetsialistide olemasolu.

Lähiaastate vaates on näha stabiilset lastaia kohtade vajaduse kasvu. Lähema viie aasta jooksul on keskmine vajadust rahuldav lasteaia kohtade arv vallas u 450, mis eeldab lähiaastatel uue lasteaiahoone juurdeehitust Vaelasse, vastav detailplaneering

Saare kinnistul on kehtestatud. Täiendavalt on näha vajadust vähemalt sajale eralastehoiu kohale. Lähtuvalt Tallinna lähedusest ja vanemate eelistustest jääb alati teatud hulk lapsi teenust saama ka sealsetes lasteaedades, läbi aastate on see hulk olnud stabiilselt 25-35 last.

Väljakutse: Teenuse tagamine.

Eesmärk: Piisava hulga lasteaia ja -hoiukohtade pakkumine Kiili vallas.

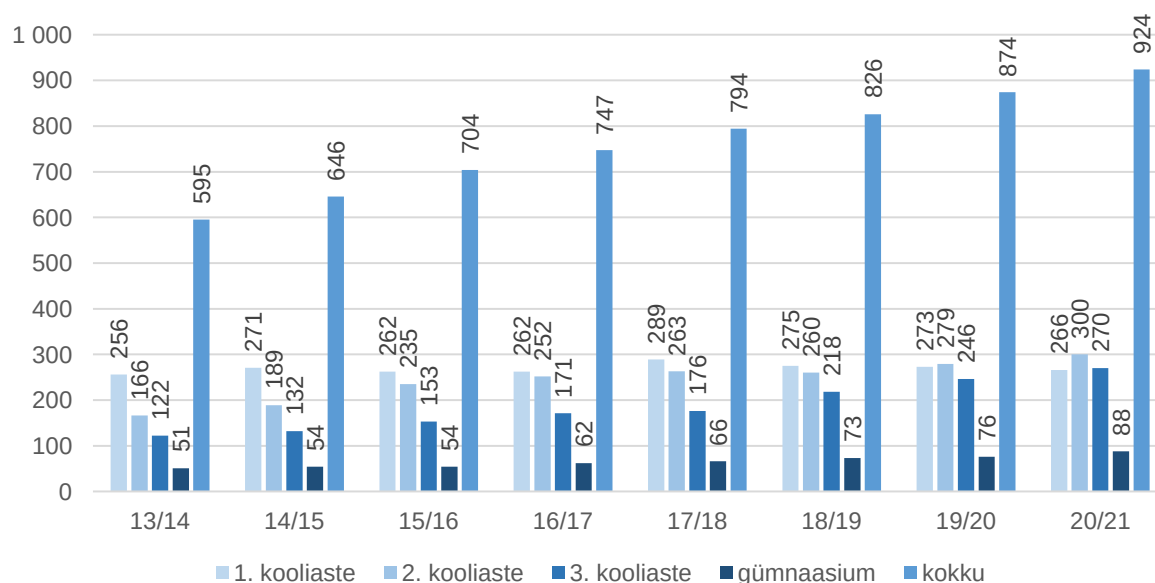
Tegevused:

- *Lasteaia ja -hoiukohtade loomine.*
- *Juhtimis- ja tööprotsesside tõhustamine.*
- *Igal aastal läbi viidava rahulolu-uuringu efektiivistamine.*
- *Kvaliteetse personali hoidmine/tagamine ning töötajate taseme ühtlustamine (õpetaja-abid).*
- *Erivajadustega lastele väiksema rühmakomplekti võimaldamine.*
- *Koostöös erasektoriga hoiukohtade tagamine 1,5-3-aastastele lastele.*

2.8.2 Üldharidus

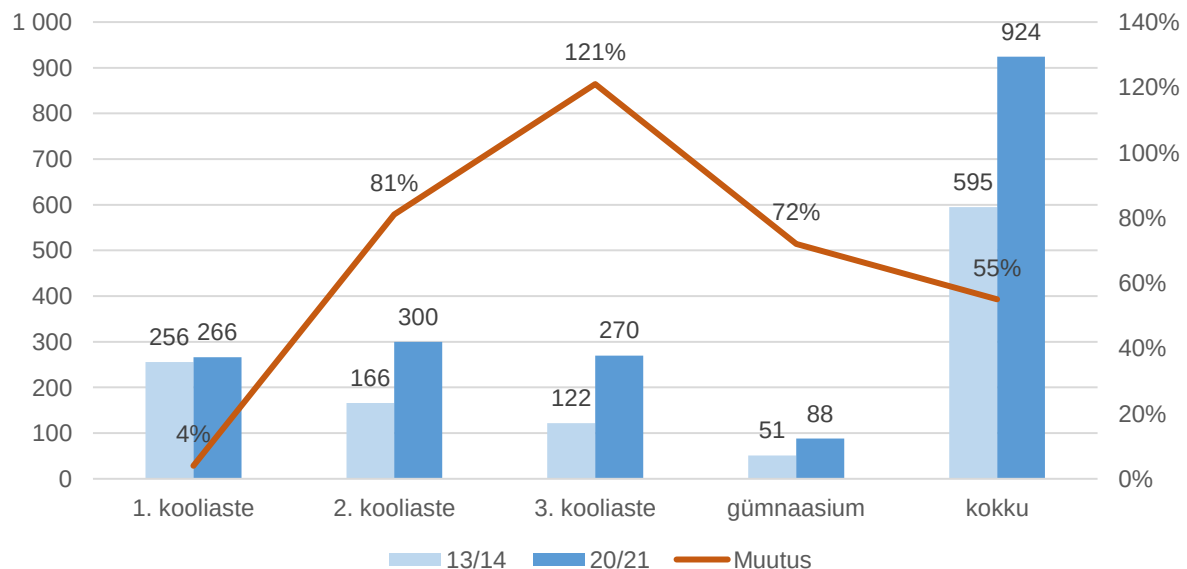
Üldharidust pakub Kiili vallas Kiili Gümnaasium. Õppeaastal 2021/2022 õpib Kiili Gümnaasiumis kokku 951 õpilast. Koolimaja teine suuremahuline juurdeehitus valmis 2020. aasta sügisel (algklasside maja, söökla laiendus, loodusainete klassid ja spordihoone laiendus koos täiendava saaliga) ning see võimaldas koolil õppetöö uuesti viia ühte vahetusse.

Kõige enam õpilasi oli 2021/2022 õppeaastal teises ja kolmandas kooliastmes (vastavalt 289 ja 270), järgnes esimene kooliaste (290) ning gümnaasium 102 õpilasega. Õpilaste arv on Kiili Gümnaasiumis iga aastaga kasvanud.

Joonis 9. Õpilaste arv Kiili Gümnaasiumis (allikas: Haridussilm)

Õppeaastal 2020/2021 oli koolis õpilasi 55% enam kui seitse aastat tagasi (õppeaasta 2013/2014). Kõige enam on kasvanud õpilaste arv teises ja kolmandas kooliastmes (vastavalt 81% ja 121%). Gümnaasiumiõpilaste arv on tõusnud 72% ning kõige vähem on kasvanud esimeses kooliastmes õppijate arv (4%).

Joonis 10. Õpilaste arv Kiili valla koolides õppeastmete kaupa õppeaastatel 2013/2014 ja 2020/2021 (allikas: Haridussilm)

Pikemas perspektiivis peaks õpilaste arv jääma u 950 õpilase juurde, kuid esialgu kasvab sellest kindlasti tublisti üle ning tõenäoliselt on paari-kolme aasta pärast paratamatu tegutsemise uuesti osaliselt kahes vahetuses juhul, kui ei õnnestu piisavalt kiiresti lahendada väikeklassidega seotud ruumiprobleemi.

Tulenevalt Tallinna lähedusest ja väga heast ühistranspordiühendusest, on akadeemiliselt kõige võimekamate õpilaste põhikoolijärgne minek kesklinna katsete alusel komplekteeritavatesse koolidesse siiski paratamatu tulenevalt erinevatest teguritest – maine, lähedus, hea ühistranspordiühendus linnaga jne. Otsuseid Tallinna koolide kasuks tehakse ka muudel motiividel – õppekeel, pere traditsioonid, eelnev vendade-õdede samas koolis käimine, juba Tallinnas õppimine, kui pere kolib Kiili valda, hariduslikud või muud erivajadused jms. Praegu õpib Kiili vallast väljaspool (lõviosas just erinevates Tallinna munitsipaalkoolides) 108 õpilast klassides 1-9 ja 72 õpilast klassides 10-12.

Kiili Gümnaasiumis on olemas tugikeskus, kus töötab psühholoog, karjäärikoordinaator, 3 eripedagoogi ja sotsiaalpedagoogi. Seoses õpilaste arvu pideva kasvuga on suurenenud ka erivajadustega õpilaste arv. Osad neist vajavad väiksemat klassikollektiivi. 2013. aasta sügisel avati Kiili Gümnaasiumis esimene väikeklass, millele lisandus 2014. aastal ka teine. 2020. aastaks on Kiili Gümnaasiumis väikelasse juba kaheksa. Vald teeb erivajadustega õpilaste koolitamiseks koostööd ka teiste omavalitsustega, sh organiseerib transpordi Kajamaa Kooli jt erivajadustele spetsialiseerunud õppeasutustesse.

Lähema paari aasta perspektiivis on vajalik eraldi valdkonna arengukava koostamine, milles määratakse ära arengusuunad uute koolihoonete rajamiseks. Nimetatud valdkondlik arengukava peaks katma nii haridusvaldkonna kui ka noorsootöö valdkonna ning seadma muuhulgas valdkondlikud eesmärgid ja visiooni. Samuti on vajalik detailplaneeringu algatamine Kooli tn 1 ja Uuseroma kinnistul, et oleks võimalik rajada jalgpalli kunstmuruväljak ning pikemas perspektiivis ka uus kergejõustiku staadion.

Koostöös Rae ja Raasiku vallaga on idee tasandil välja pakutud ühise erivajadustega lastele mõeldud lasteaed-alkkooli ehitamine kuni 100-le lapsele, mis asuks naabervallas, kui teenindaks laiemat piirkonda.

Väljakutse: Teenuse tagamine.

Eesmärk: Piisava hulga koolikohtade olemasolu.

Tegevused:

- Täiendavate koolikohtade loomine.
- Koostöö naabervaldadega erivajadustega õpilaste valdkonnas.
- Kvalifitseeritud õpetajate leidmine ja hoidmine.
- Alklasside maja õue sisustamine õuevahetundide tarbeks.
- Lahenduse leidmine täiendavate väikeklasside loomiseks, nt moodulite paigaldamine.
- Haridus- ja noorsootöö valdkonna arengukava koostamine valdkondliku visiooni seadmiseks ning väljakutsetele lahenduste leidmiseks.

2.8.3 Huviharidus ja -tegevus

Kiili Kunstide Kool jagab osaliselt ruume Kiili Rahvamajaga ning annab muusika- ja kunstiharidust. Kiili Kunstide Koolis õpib keskmiselt 270 õpilast ühel õppeaastal. Muusikaosakond pakub kompleksset muusikaalast algharidust kokku 17 erialal, mis sisaldab pillitunde, solfedžot ja teadmisi muusikaajaloost. Kunstiosakonnas on õpe üles ehitatud järgmiselt: eelõpe I, 1.-2. klassi õpilastele; eelõpe II, 3.-4. klassi õpilastele; põhiosakond alates 5. klassi õpilastele ja lisa-aastad põhiosakonna lõpetanutele.

Kooli ruumipuuduse probleem on endiselt aktuaalne, ehkki alates 2017. aasta sügisest asub kunstiosakond vallamaja kompleksi renoveeritud ruumides vallamaja soklikorruusel ning osaliselt teisel korruusel. Kunstide kooli edasist laienemist ja õpilaste arvu olulist suurendamist ei ole planeeritud, kuna ruumikitsikus seab omad piirid. Kooliga seotud kulude osakaal vallaeelarves on võrreldes teiste ümbruskonna omavalitsustega märkimisväärselt suur.

Suurem osa ülejäänud huvitegevusest toimub Kiili Gümnaasiumi ruumides ja Kiili Spordihallis. Sporditreeningutest on esindatud erinevad pallimängud, kergejõustik ja poks. Lisaks tegutsevad noorkotkad, kodutütred ning erasektor pakub mitmekesisest

valikut erinevateks huvitegevusteks. Huvitegevuse võimalust pakutakse ka Kiili noortekeskuse ruumides – toimuvad tantsutrennid ja loovusringid.

Suur osa Kiili õpilastest kasutab ka Tallinnas pakutavaid huvihariduse võimalusi, sh on Kiili vallal Tallinna linnaga vastastikune huvihariduse arvlemise leping (puudutab munitsipaalkoole). Kiili vallas tegutsevaid ja õpilastele treenimisvõimalusi pakkuvaid spordiklube toetab vald otselepingute alusel ja väljaspool valda treeningul käivatel õpilasel on võimalik saada huvitegevuse toetust 150 eurot aastas.

Rahvusvahelisel üritustel (olümpiaad, konkurss, võistlus) osaleval õpilasel on võimalik taotleda ühekordset toetust 150 eurot kalendriaastas ning õpilasvahetuse programmis osalemiseks vahetusaasta kulude osaliseks katteks kuni 1000 eurot ühe õpilase kohta aastas.

Väljakutse: Mitteformaalse õppe lõimimine formaalharidusega.

Eesmärk: Huviharidus vastab õpilaste ootustele, on kättesaadav ja peredele taskukohane.

Tegevused:

- *Huvihariduse- ja tegevuse toetamise süsteemi muutmine õppeaasta põhiseks (varasema kalendriaasta asemel).*
- *Kiili Noortekeskuse tegevuste tutvustamine potentsiaalsetele tulevastele külastajatele - uute kontaktide loomiseks korraldatakse iga aasta maikuus lasteaia lõpurühmadele Noortekeskust tutvustav päev.*
- *Koostöö tõhustamine Kiili Gümnaasiumiga. Kiili Gümnaasiumi õpetajate teavitamine Noortekeskuse poolt pakutavast. Selleks tutvustatakse klassijuhatajatele 1-2 korda aastas Noortekeskuse võimalusi ja olulisust noorte arengus. Huvi korral korraldatakse õpetajatele Noortekeskuses tutvumispäev.*

2.9 Sotsiaalne kaitse

Kiili vallas elab seisuga 01.05.2022 6201 inimest, kellest ca 649 inimest on vanemad kui 65 aastat ning ca 1853 on nooremad kui 18 aastat. Sotsiaalkindlustusameti andmetel on Kiili vallas 01.07.2021 seisuga 289 puudega inimest, sh lapsi 42, tööealisi 115 ning eakaid 132. Sügava puudega inimesi on 40, raske puudega inimesi 145 ja keskmise puudega inimesi 104.

Sotsiaalkindlustusameti andmetel saab Kiili vallas erinevat liiki pensioni 2021. aasta seisuga kokku 709 inimest, sh 21 toitjakaotuspensionini saajat.

Kolme- ja enamalapseliste perede kasv on Kiili vallas tagasihoidlikumas kasvutrendis kui paar aastat tagasi. 2021. aasta juuli seisuga on selliseid peresid 166 vs 153 aastal 2020, kuid kolm aastat varem oli 120, neli aastat varem 96 ja viis aastat varem ainult 87 peret.

Registreeritud töötuid on Kiili vallas 19.05.2022 seisuga 148, mis tööealiste elanike koguarvust moodustab alla 5% mis on alla Eesti keskmise. Pikaajaliste töötute osakaal on väike. Statistikaameti andmetel on Kiili valla elanike keskmine brutopalk 2021. aasta seisuga 1883 eurot, mis on oluliselt kõrgem, kui Eesti keskmine brutopalk 1475 eurot.

Sotsiaaltoetuste taotlejate arv on väike. Riikliku toimetulekutoetuse saajate arv vallas on praktiliselt olematu juba aastaid (0-1 leibkonda aastas). 2021. aastal sai toimetulekutoetust 2 inimest ja ühekordset sotsiaaltoetust valla eelarvest seoses raske majandusliku olukorraga 22 inimest. 2022. aastal on pöördumiste arv mõnevõrra kasvanud seoses piirkonda elama asunud Ukraina sõjapõgenikega.

Lisaks ühekordsele sotsiaaltoetusele toimetulekuraskustes inimestele makstakse Kiili valla eelarvest järgmiseid sissetulekust mittesõltuvaid sotsiaaltoetuseid: sünnitoetus 350 eurot, täiendav toetus mitmikute sünni korral 600 eurot, matusetoetus 250 eurot, koduse lapse toetus 175 eurot kuus, esimesse klassi mineva lapse toetus 150 eurot, jõulutoetus õigusvastaselt represseeritutele, kolme- ja enamalapselistele peredele puudega lastega peredele, eestkoste- ja hooldusperedele 30-65 eurot, eakate inimeste sünnipäevatoetus 50-100 eurot, elluastumistoetus kiituse või medaliga lõpetajatele 250-500 eurot ning huvihariduse ja huvitegevuse toetus 150 eurot. Täiendavalt makstakse Kiili valla eelarvest erivajadusest tulenevaid sotsiaaltoetuseid: hooldajatoetused puudega täisealise isiku ja lapse hooldajatele 50-100 eurot ja erivajadusega lapse sõidutoetust 75 eurot kuus.

Kiili Vallavalitsuse sotsiaalosakonnas töötab viis ametnikku: sotsiaalnõunik/osakonna juhataja; sotsiaalnõunik, kes tegeleb eakate ja puuetega inimestega; lastekaitse spetsialist; sotsiaalhoolekande spetsialist, kes tegeleb sotsiaaltoetuse taotluste menetlemisega; sotsiaalhoolekande töötaja, kes korraldab koduteenuse osutamist ning eakate sotsiaaltransporti; ning nõunik kultuuri-, hariduse- ja noorsootöövaldkonnas. Kiili Vallavalitsus osutab abivajajatele sotsiaalhoolekande seaduses ettenähtud sotsiaalteenuseid, maksab sotsiaaltoetuseid ning tagab lastekaitsetöö toimimise kooskõlas lastekaitse seadusega.

Alatest 2016. aastast tegutseb vallamaja soklikorrusel eakate ja puuetega inimeste päevakeskus, mis on käesoleval ajal avatud igal tööpäeval. Päevakeskuses saavad eakad tegeleda käsitööga, vaadata filme ja tegeleda muude huvipakkuvate

tegevustega (ringitegevus, üritused, väljasõidud). Ühel korral nädalas on võimalus kasutada sauna. Eakate päevakeskuse erinevates tegevustes osaleb ligikaudu 35 inimest. Eakatele osutatakse vajaduspõhiselt sotsiaaltransporditeenust. Koduteenuse osutamise maht on väike, kuid pöördumiste arv seoses eakate hoolduse tagamisega on kasvanud. Koduteenuse osutamise võimekust on vajalik suurendada ning arendada teenust vastavalt sihtgrupi vajadustele.

Kiili Vallavalitsuse omandis on kokku viis korterit, mida on võimalik kasutada eluruumi tagamise teenuse korraldamiseks abivajajatele. Üks korter on kohandatud liikumispuudega inimese tarbeks. Seisuga 01.05.2022 on vaba üks korter. Abivajajate lisandudes on alternatiivseks lahenduseks vallavalitsuse poolt üüritud korterite allkasutusse andmine või inimeste toetamine vabalt üüriturult eluruumi üürimisel.

Hoolekandetasutusi Kiili vallas ei ole. Üldhooldus-, turvakodu-, varjupaiga- ja asenduskoduteenuse osutamiseks teeb Kiili Vallavalitsus vajaduse ilmnemisel koostööd teiste kohalike omavalitsuste territooriumil tegutsevate asutustega. Täiendavate vajaduspõhiste sotsiaalteenuste osutamisel kasutatakse enamasti Tallinnas tegutsevaid teenuseosutajaid. Vajalik on luua täiendavaid võimalusi teenuste (psühholoogiline nõustamine, sotsiaalse rehabilitatsiooni teenus jne) osutamiseks kohapeal, et tagada kõigile abivajajatele teenuse kättesaadavus ning kasutamismugavus. Arvestades Kiili valla väikseid teenusmahtusid, on otstarbekas otsida võimalusi sotsiaalteenuste arendamiseks koostöös naaberomavalitsustega.

Lastekaitsealast tegevust korraldab vallas üks lastekaitsetöötaja. Lastega peredele ja lastele pakutakse vajaduspõhiselt järgmiseid sotsiaalteenuseid: psühholoogiline nõustamine, pereteraapia, perelepitus, kunstiteraapia jm. Alates 2019. aastast viiakse kord aastas läbi vanemlusprogrammi „Imelised aastad”. Loodud on tugigrupp aktiivsus- ja tähelepanuhäire ja/või autismispektrihäire tunnustega laste vanematele. Kiili vald osaleb „Noortegarantii tugisüsteemi” seiretes, mille eesmärgiks on pakkuda nõustamist ja tuge õppimise ja tööga mittehõivatud noortele vanuses 16-26.

Kiili vallas on lapsevanemad üldjuhul toimetulevad. Viimase viie aasta jooksul on perest eraldatud kokku kolm last, kes kasvavad eestkosteperedes. Asutusepõhisel asendushooldusel käesoleval ajal ühtki last ei ole. Kiili vallas vajavad vanemad tuge peamiselt seoses laste erivajaduse ja riskikäitumisega ning keeruliste peresiseste suhetega. Suure osa lastekaitse spetsialisti töökoormusest moodustavad vanematevahelised hooldusõigust ja lastega suhtlemist puudutavad vaidlused. Oluline on suurendada erinevate koolituste ja vanemlusprogrammide (nt Imelised aastad, Gordoni perekool, Dialoog laste nimel, Hoolivad isad jne) kättesaadavust vanematele, et toetada positiivset vanemlust.

Sotsiaalkaitse osas võib tuua välja järgnevad väljakutsed:

- *sotsiaalprobleemide ennetamine;*
- *eakate ja nende hooldajate toimetuleku ja sotsiaalse kaasatuse tagamine;*
- *laste ja täisealiste erivajadusega inimeste abivajaduse varajane märkamine ja neile vajalike tugiteenuste kättesaadavuse tagamine;*
- *lapsevanemate toetamine ja vanemlushariduse pakkumine.*

Eesmärk: Neid vallaelanikke, kes ei tule ise oma eluga toime ja vajavad erinevat liiki sotsiaalvaldkonna tuge, on minimaalselt.

Tegevused:

- Sotsiaalprobleemide varajase märkamise ja ennetamise süsteemi välja töötamine, teavitustöö tegemine elanikkonna hulgas, informatsiooni jagamine abisaamise võimaluste kohta.
- Töörühma loomine, mis tegeleb kohaliku elanikkonna tervise (sh vaimse tervise) edendamisega.
- Vaimse tervise toe pakkumine, nt kogukonnapsühholoog.
- Positiivset vanemlust toetavate tegevuste ja programmide läbiviimine;
- Erivajadusega täisealistele ja lastele suunatud sotsiaalteenuste arendamine;
- Koduteenuse arendamine, omastehooldajate toetamine;
- Eakate üldhooldekodu loomine valla territooriumile koostöös erasektoriga;
- Eakate päevakeskuse tegevuste mitmekesistamine ja arendamine.
- Erinevate sotsiaalkaitse sihtrühmade vajaduste kaardistamine ja kaasamine teenuste arendamisse.
- Laste ja perede hoolekande komisjoni loomine ja valdkonnaülese ennetustöö kava väljatöötamine.

2.10 Ettevõtlus ja erateenused

Suurema osa erasektori poolt pakutavatest teenustest tarbivad Kiili valla elanikud Tallinnas.

- **Pank:** Kiili alevis Swedbank'i ja Luminori/LHV pangautomaadid.
- **Apteek:** Kiili alevis BENU apteek ja Euroapteek.
- **Postkontor:** Kiili alevis on Omniva postipunkt ja pakiautomaat ning Itella ja DPD pakiautomaadid.
- **Tankla:** Kiili alevis on Circle K ja Luige alevikus Neste automaattankla.

Kauplused, toitlustus jms

Kiili alevis on Maxima X koos selle rendipindadel asuvate ning perioodiliselt vahetuvate väikepoodidega. Samuti on alevis Coop'i ketti kuuluv Konsum, kellega vald on alustanud läbirääkimisi uue ja kaasaegse poe rajamise vajaduse osas. Rimi kaubandusketil on plaan rajada Luigele kaasaegne toidupood Neste tankla piirkonda.

Alates 2020. aastast on avatud kaks toitlustuskohta Kiili alevis – kohvik Rahva Võit ja Kiili Pizza.

Vaela külas asub aianduskeskus Hansaplant, kus pakutakse ka toitlustust. Luige alevikus on Viljandi mnt ääres hamburgerikiosk. Kiili alevis on kaks juuksuritöökoda, sh üks pakub ka muid iluteenuseid. Iluteenuste pakkujad tegutsevad samuti Vaela külakeskuses asuvatel rendipindadel. Kiili alevi tehнопargi piirkonnas on samuti iluteenuseid pakkuv salong. Autoremondi teenust pakub kaks ettevõtet Kiili alevis ning tegutseb ka autopesula.

2022. aastal avatakse Rae valla Kurna piirkonnas IKEA kaubanduskeskus, kuhu tulevad ka mitmed toitlustusasutused ning mis on geograafilises mõttes Kiili elanike jaoks keskses asukohas.

Väljakutse: Võrdluses Tallinna ja suurte naabervaldadega analoogse standardi tagamine.

Eesmärk: Elanike ootustele vastava teeninduse ja kaubanduse olemasolu.

Tegevused:

- Koosöö erasektoriga.

Side ja kommunikatsioon

Kiili vald on üks paremini interneti lairibaühendusega kaetud omavalitsusi Eestis. Selle põhjuseks on ühest küljest uusarenduste suur osakaal, teisest küljest valla väike territoorium ning kompaktne asustus ning kolmandast küljest see, et Kiili alevis ning Luige alevikus pandi koos uute ÜVK trassidega maha ka valguskaabel, mille kaudu on majapidamistel võimalik teenusega ühineda. 2022. aastal rajatakse teenusepakkujate poolt seni puuduv lairiba ühendus Vaela ning Mõisaküla

tiheasustatud alal. Riiklikku lairiba programmi nimekirja on valla poolt esitatud Paekna küla ning perspektiivne ühenduste rajamise aasta on 2023.

Üksikute hajaasustuste majapidamisteni valguskaabli viimine ei ole teenuse pakkujatele realistlik ega majanduslikult võimalik, lahenduseks saab olla õhu kaudu liikuv andmeside, mis samuti järjest areneb. Andmeside kvaliteedi parandamise ruumi on Kangru alevikus, kuid see saab toimuda ainult kommertsalustel ja läbi teenusepakkujate, mis on ka realistlik, kuna kliente on piisav arv. Omavalitsus ja külaselts saavad probleemi teadvustada ja olla vajadusel vahendaja rollis.

Väljakutse: Kiire internetiühenduse tagamine kõikidele soovijatele.

Eesmärk: Kogu valla tiheasustatud alal lairibaühendusega liitumise võimaluse olemasolu.

Tegevused koostöös teenusepakkujatega:

- *Riiklikes programmides ja finantseerimise meetmetes osalemine.*

Ettevõtted

Valla asukohast lähtuvalt on ettevõtluse roll kohaliku omavalitsuse jaoks veidi teistsuguse tähendusega, kui suurest keskusest eemal asuvates piirkondades, kuna siinne kohalik tööjõud üldjuhul ei sobitu Kiilis pakutavate töökohtadega. Valla üldplaneeringus on ettevõtluse jaoks kavandatud kaks suuremat piirkonda – Kiili alevi kirdeosa nn Tehnopargi ala ning Tallinna ringtee äärne tsoon Vaela külas. Viimastel aastatel on hakanud antud osas toimuma ka veidi kiirem areng, Kiilis on välja ehitatud Veski tänav, mille äärde kerkivad uued tootmishooned ja neid on lisandunud ka Sepamäe ning Kurna tee ääres. Ringtee Äripargi piirkonnas on arendaja alustanud ca 16ha alal teede ja trasside rajamisega ning esimesed hooned valmisid 2022. aastal. Hansaplanti kõrval on valminud äri- ja tootmishoone Vainu kinnistul. Rae valda, Kiili valla piirile valmiv IKEA ning suur ostukeskus tingib kindlasti Vaela ringtee ääres paiknevate Kiili ettevõtete profiili muutuse kui räägime perioodist 2022-2030. Suund on tööstusliku ettevõtluse vähenemine ning jaemüüki ja erinevaid teenuseid pakkuvate ettevõtete kasv.

Kiili valla eripäraks on siiski see, et kohalikud inimesed enamasti ei tööta kohalikes ettevõtetes, kuna palgatase ja ootused töökohtade olemusele ei ole seni olnud korrelatsioonis tööjõu kvalifikatsiooniga ning eelistustega. 2018. aastal läbi viidud pistelise küsitluse järgi on erinevates Kiili ettevõtetes tööl 0-25% kohaliku tööjõudu, põhiliselt on tööjõud pärit Tallinnast. Erandiks on omavalitsusega seotud asutused – vallavalitsus, KVS, kool, lasteaed jne, kus kohaliku tööjõu osakaal on 35-85%. Kiili vallas asuvad äri- ja tootmisettevõtted ei mängi omavalitsuse sissetulekute võtmes täna kuigi olulist rolli. Ühest küljest töötab seal marginaalne hulk valla tööjõulisest elanikkonnast ning teiseks on palgatase võrreldes sama valdkonna keskmisega (keskmist dikteerivad eeskätt Tallinna ja Rae valla töökohad) oluliselt madalam. Näiteks veonduses ja laonduses on Kiili vallas asuvates ettevõtetes makstav keskmine palk maksu- ja tolliameti andmetel 1077 eurot, samal ajal kui Raes on see 1600 ja Tallinnas 1447 eurot. Analoogne pilt on ka töötleva tööstuse jms osas. 2/3 Kiili inimestest käib tööl Tallinnas ning nii inimeste kui ka omavalitsuse sissetulekud ei sõltu kohapealsest ettevõtlusest. Loomulikult oleks tervitatav, kui töökohtade iseloom

ja tulukus muutuks tulevikus sobivamaks ja seeläbi väheneks ka nt igapäevane pendelränne, kuid see protsess on evolutsiooniline ja üleöö toimuvaid suuri muutusi ei ole võimalik eeldada.

Kui panna alltoodud tabelis olevad numbrid kõrvuti teiste omavalitsustega, siis nende põhjal võiks puht-statistiliselt eeldada, et tegu on keskmisest kehvemal järjel oleva omavalitsusega, kuid reaalsuses oli Kiili valla elanike keskmine palk 2021. aastal 1883 eurot, mis annab Eestis neljanda koha Rae ja Viimsi valla järel ning olles sisuliselt võrdne Harku vallaga. Maksumaksjaid oli aprill 2022 seisuga ca 3300 ning nende arv kasvab.

Tabel 2. Ülevaade töötajatest ja palkadest tegevusvaldkondade lõikes 2021. a aprilli seisuga (allikas: Maksu- ja Tolliamet)

TEGEVUSALA	Juriidiliste isikute arv Kiili vallas	Tegutsevate ettevõtete arv Kiili vallas	Töötajatega ettevõtete arv Kiili vallas	Töötajate arv Kiilis
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	42	13	11	41
Töötlev tööstus	93	44	34	226
Veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus	4	3	2	7
Ehitus	125	54	40	149
Hulgi- ja jaekaubandus, mootorsõidukite ja mootorrataste remont	174	82	39	217
Veondus ja laondus	52	35	25	123
Majutus ja toitlustus	15	6	5	48
Info ja side	78	29	15	29
Kinnisvaraalne tegevus	99	30	9	20
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	162	72	37	48
Haldus- ja abitegevused	78	19	8	56
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	2			219
Haridus	41	5	1	5
Tervishoid ja sotsiaaltoetused	17	4	4	11
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	82	10	5	12
Muud teenindavad tegevused	76	17	15	44
Tegevusala määramata	2			1
	1142	423	250	1256

Kiili valla elanike ootus ettevõtlusele on suuremalt jaolt seotud kaubanduse ja erinevate teenuste sektoriga. Nii Kiilis kui Luigel puuduvad hetkel kaasaegsed ja tõsiseltvõetavad toidupoed, mille juures tegutseksid juuksurid, kosmeetikud jms teenusepakkujad. Tugevalt jätab soovida ka toitlustusasutuste pool. Tulevikus on siiski valguskiiri näha, millest oli juttu peatüki alguses.

Väljakutse: Tööl käimisest tingitud pendelrände vähendamine valla ja Tallinna vahel.

Eesmärk: Elanike ootustele vastavate töökohtade olemasolu Kiili vallas.

Ettevõtjate tegevused:

- *Uute, kõrge lisandväärtusega ettevõtete/töökohtade loomine.*
- *Ettevõtluse mitmekesistamine.*

3 Kiili valla strateegia

3.1 Visioon

Visioon 2030

Kiili on Eesti kõige korrashoitum vald. Olles tihedalt lõimunud pealinnapiirkonda, on siin säilinud maalähedane puhas ja turvaline elukeskkond. Kogukonnad on ühtehoidvad ja aktiivsed. Valla asumid on heakorrastatud ja teistele Eesti piirkondadele eeskujuks. Avalikud teenused on hästi korraldatud ja hõlpsalt kättesaadavad. Ettevõtluskeskkond vastab elanike ja ettevõtjate ootustele.

3.2 Programmid

P1. Keskuste väljaarendamise programm: Kiili alevist on kujunenud meeldiv vaba aja veetmise paik. Avalike hoonete ümbruses ja pargialal on välja arendatud tänapäevast käsitlust arvestav avalik ruum. Luige keskuse kontseptsioon on arendajate poolt ellu viidud Niine ja Tammeoksa kinnistu detailplaneeringu kohaselt, valminud on RB Luige RB peatus ja selle juurde viiv ligipääs. Kiilis on uus Konsumi pood koos kaasnevate teenustega. Luigel toidupood koos teeninduspindadega.

P2. Koostöö programm: koostöö vallavalitsuse, kogukondade ja ettevõtjate vahel on tulemuslik ning üksteisega arvestav.

P3. Heakorra programm: valla asumid on heas korras ja kõigile silmailu pakkuvad. Keskond on puhas, inimesed hoolivad oma elukeskkonnast ja on valmis sellesse ka isiklikult panustama.

3.3 Vald kondlikud eesmärgid

3.3.1 Üldised valitsussektori teenused

Valla juhtimine

E1. Valla juhtimine on kompetentne, kiire ja kliendisõbralik. Kõikide pöördumised saavad tulemusliku lahenduse.

Avalik ruum

E2. Valla ruumimuster on hästi läbi mõeldud ja erinevate sihtgruppide huvidega arvestav. Igaks tegevuseks on ette nähtud sellele kõige sobivam asukoht.

3.3.2 Avalik kord ja julgeolek

E3. Kiili on jätkuvalt kõige turvalisem Tallinna lähivald.

3.3.3 Majandus

Energiamajandus

E4. Kaugküttepiirkond Kiili alevis on laienenud.

Teed ja tänavavalgustus

E5. Kergliiklusteed moodustavad tervikliku võrgustiku ja on vastavalt vajadusele valgustatud.

E6. Tiheasustusalad on varustatud tänapäevase tänavavalgustuse võrgustikuga.

E7. Olulised teed vallas on tolmu- ja vihmavabad.

Ühistransport

E8. Ühistransport toimib tõrgeteta, valla peamised asulad on hästi ühendatud kesklinnaga.

3.3.4 Keskkonnakaitse

Looduskeskkond

E9. Vald on säilitanud puhta looduslähedase elukeskkonna, mida ilmestavad pargid ja rohealad. Turbamaardlast on osaliselt saanud rekreatsiooniala. Nabala maastikukaitseala on säilitanud oma staatuse.

Jäätmemajandus

E10. Jäätmete liigiti sorteerimine on kõikjal vallas muutunud heaks tavaks; selleks on loodud mugavad võimalused.

3.3.5 Elamu- ja kommunaalmajandus

E11. Tiheasustusalad on varustatud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga.

E12. Vallas toimivad läbimõeldud maaparandus- ja sademeveesüsteemid.

3.3.6 Tervishoid

E13. Esmatasandi tervishoiuteenused (üldarstiabi, füsioteraapia, koduõendus) ning hambaravi on kõigile elanikele lihtsalt kättesaadavad.

3.3.7 Vaba aeg, kultuur ja religioon

E14. Vallas on elav kultuuritegevus. Kohalikud sündmused on populaarsed ja meelitavad külastajaid nii koha pealt kui kaugemalt.

E15. Vallas on mitmekesised sportimisvõimalused kõikidele eagruppidele.

E16. Noorsootöö on mitmekesine ja pakub erinevaid võimalusi.

3.3.8 Haridus

Alusharidus

E17. Kõigile soovijaile on tagatud lasteaia- või hoiukoht.

Üldharidus

E18. Kiili vallast saadav haridus on konkurentsivõimeline ja mitmekesine. Gümnaasiumiharidus on tagatud koha peal.

Huviharidus ja -tegevus

E19. Kiili vallas on mitmekesine huviharidus ja -tegevus.

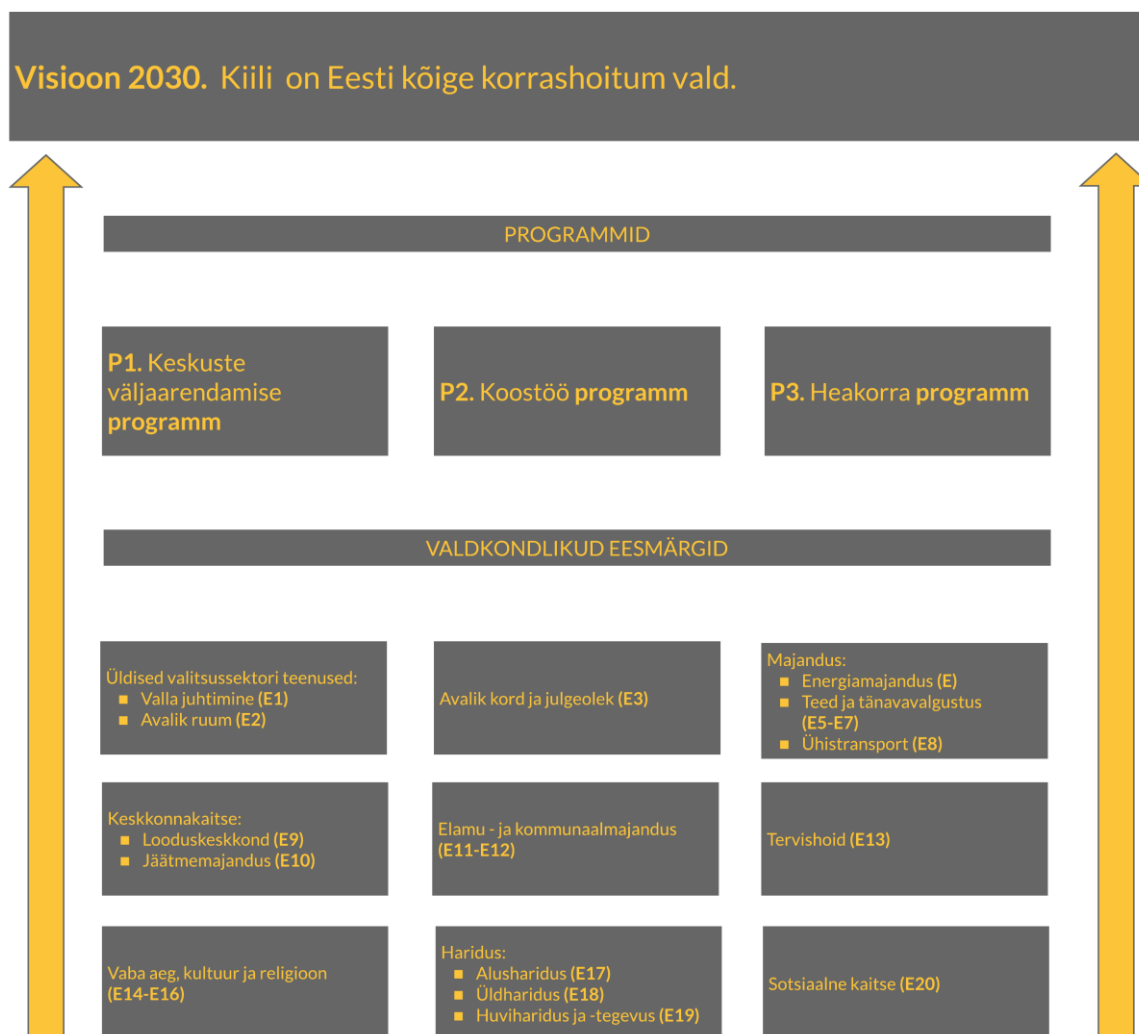
3.3.9 Sotsiaalne kaitse

Sotsiaalhoolekanne ja -teenused

E20. Kiili vallas on vajaduspõhiselt kättesaadavad kõik sotsiaalteenused.

3.4 Strateegiakaart

Strateegiakaardil on kujutatud Kiili valla visiooni, programmide ja valdkondlike eesmärkide omavahelised seosed (vt Joonis 3). Programmid on oma olemuselt mitut valdkonda hõlmavad. Samas panustavad otseselt või kaudselt kõik valdkondlikud eesmärgid programmide ja seeläbi visiooni täitmisesse.

Joonis 3. Kiili valla strateegiakaart

4 Arengukava rakendamine

4.1 Arengukava seire

Kiili valla arengukava rakendamine toimub peatükis 3 määratletud programmide ja valdkondlike eesmärkide ning peatükis 4 kokku lepitud tegevuste ja investeeringute kava alusel. Konkreetsete investeeringute kavandamisel lähtutakse eelarvestrateegiast ja vallaeelarves toodust.

Üks kord aastas viib Statistikaamet Rahandusministeeriumi tellimusel läbi Eesti omavalitsuste teenustasemete uuringu koos elanike rahuloluküsitlusega ning see avaldatakse <https://minuomavalitsus.fin.ee/>. Sellest on võimalik saada sisend, mille põhjal toimub arengukava üle vaatamine, sh hinnatakse seatud eesmärkide poole liikumist ja tegevuste elluviimist ning viiakse vajadusel sisse korrektuurid. Samuti on vajalik valla arengukava üle vaadata uute strateegiliste dokumentide uuendamisel või koostamisel (nt valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arengukava, üldplaneering jms).

Arengukava (tegevuskava) vaadatakse üle ja kinnitatakse hiljemalt 15. oktoobriks volikogu poolt. Tegevuskava võib muuta ka vastavalt olukorrale volikogu otsusega.

Arengukava seire ja hindamine toimub neljal tasandil:

1. Peamiste makromajanduslike näitajate hindamine ja võrdlemine Eesti keskmisega (iga-aastaselt);
2. Valla võrdlemine teiste sarnaste (Tallinna linnapiirkond) omavalitsusüksustega;
3. Elanikkonna rahulolu avalike teenustega;
4. Tegevuskava täitmise hindamine (iga-aastaselt).

Makromajanduslikud näitajad, mida seiratakse:

- Elanike arv – sihttase: 3-5% kasvu aastas;
- Elanike keskmine brutosissetulek kuus – sihttase: esimese 5 seas Tallinna linnapiirkonnas²;
- Valla põhitegevuse tulemi osakaal põhitegevuse tuludest – sihttase: 5%;
- Finantsvõimekuse radar³ – sihttase: riskijoont ei ületata, v.a näitajad, mis ei sõltu investeerimistegevusest.

Sarnased omavalitsusüksused, kellega näitajaid (haridustöötajate palk, vallavalitsuse töötajate palk, investeeringud elaniku kohta, valla poolt makstavate toetuste suurus elaniku kohta; loetelu pole ammendav) valdkonnapõhiselt võrreldakse on Saku, Rae, Harku ja Jõelähtme.

² 2020. a andmetele tuginedes oli Kiili vald Viimsi, Rae ja järel kolmandal kohal.

³ Näitajat saab rakendada juhul, kui Rahandusministeerium jätkab iga-aastaselt radari koostamist.

Lisa 1. Kiili valla arengukava tegevuskava 2023–2026

Jrk nr	VALDKOND > EESMÄRK > TEGEVUS	2023	2024	2025	2026	2027-2037	VASTU-TAJA	KOOSTÖÖ-PARTNERID	FINANT-SEERIMINE	MÄRKUSED
P1	KESKUSTE VÄLJAARENDAMISE PROGRAMM - Kiili alevist on kujunenud meeldiv vaba aja veetmise paik. Vallamaja ümber on välja arendatud tänapäevast käsitlust arvestav avalik ruum. Luigel on välja töötatud keskuse kontseptsioon.									
P1.1	Kiili keskuse renoveerimine	X	X	X	X	X	vallavalitsus	Kiili Varahalduse SA	vallaeelarve	
P1.2	Luige keskuse kontseptsiooni edasine arendamine	X	X	X	X	X	vallavalitsus	planeeringut est huvitatud osapooled	erasektor	Olemas-olevate planeeringute tervikuks sidumine
P1.3	Kiili Konsumi laiendamine	X	X				Coop		erasektor	
P1.4	Meie poe rajamine Luigel		X	X			Meie poekett		erasektor	
P1.5	Rimi poe rajamine Luigel		X				Rimi		erasektor	
P2	KOOSTÖÖ PROGRAMM - Koostöö vallavalitsuse, kogukondade ja ettevõtjate vahel on tulemuslik ning üksteisega arvestav.									

P2.1	Kogukondade esindajate ümarlaua korraldamine	X	X	X	X	X	vallavalitsus	külaseltsid		
P2.2	Ettevõtjate ümarlaua korraldamine	X	X	X	X	X	vallavalitsus	Kiili Ettevõtjate Liit		
P2.3	Taristu osas PPP arendamine	X	X	X	X	X	vallavalitsus	külaseltsid, ettevõtted		
P3	HEAKORRA PROGRAMM - Valla asumid on heas korras ja kõigile silmailu pakkuvad. Keskkond on puhas, inimesed hoolivad oma elukeskkonnast ja on valmis sellesse ka isiklikult panustama.									
P3.1	Arendustasu sisseviimine igalt kinnisvaraarenduse ühikult	X	X	X	X	X	vallavalitsus			Kehtestatud
P3.2	Erinevate valdkondade infot kuvava kaardirakenduse väljaarendamine	X	X	X	X	X	vallavalitsus		vallaeelarve	EVALD-i vms süsteemi järjepidev arendamine
P3.3	Haljasalade-parkide haljastusprojektide koostamine ja realiseerimine	X	X	X	X	X	vallavalitsus		vallaeelarve	
P3.4	Kiili alevi keskusala arhitektuurikonkursi korraldamine	X				X	vallavalitsus		vallaeelarve	
P3.5	Pargiala rajamine Eroma kinnistule			X			vallavalitsus		vallaeelarve	
	ÜLDISED VALITSUSSEKTORI TEENUSED									
	VALLA JUHTIMINE									
E1	Valla juhtimine on kompetentne, kiire ja kliendisõbralik. Kõikide pöördumised									

	saavad tulemusliku lahenduse.									
E1.1	Regulaarsete elanike rahuloluküsitluste läbiviimine	X	X	X	X	X	statistikaamet, Rahandusmin			
E1.2	E-teenuste (lasteaia järjekord, kooli- ja lasteaia toit, huviharidus) arendamine	X	X	X	X	X	Kiili Varahalduse SA/vallavaitsus		SA eelarve	
	AVALIK RUUM									
E2	Valla ruumimuster on hästi läbi mõeldud ja erinevate sihtgruppide huvidega arvestav. Igaks tegevuseks on ette nähtud sellele kõige sobivam asukoht.									
E2.1	Uue üldplaneeringu koostamine	X					vallavalitsus		vallaeelarve	On alustatud
E2.2	Kinnistute omandamine	X	X	X	X	X	vallavalitsus		vallaeelarve	
	AVALIK KORD JA JULGEOLEK									
E3	Kiili on jätkuvalt kõige turvalisem Tallinna lähivald.									
E3.1	Videovalve edasine arendamine (sh skatepargis ja korvpalliplatsil ning külade sissesõidud)	X	X	X	X	X	vallavalitsus		vallaeelarve	
E3.2	Politsei tegevuse toetamine (abipolitseinikud)	X	X	X	X	X	vallavalitsus		vallaeelarve	
E3.3	Teavituskampaania läbiviimine elanikkonna hulgas (märkamine)	X	X	X	X	X	vallavalitsus		vallaeelarve	
E3.4	Kriisiplaani täiendamine	X	X	X	X	X	vallavalitsus	Saku vald		

	MAJANDUS									
	ENERGIAMAJANDUS									
E4	Kaugküttepiirkonna laiendamine.									
E4.1	Kaugkütte rajamine Kiili kooli tagusele arendusalale ning Kiili tehnopargini					X	Arendajad, soojatootja		erasektor	Eeldab huvitatud tarbijate olemasolu
	TEED JA TÄNAVAVALGUSTUS									
E5	Kergliiklusteed moodustavad tervikliku võrgustiku ja on vastavalt vajadusele valgustatud.									
E5.1	Kergliiklusteede võrgustiku arendamine (Kiili-Sausti, Lähtse-Nabala, Opmani tee, Valli tee)	X	X	X	X	X	vallavalitsus		fondid, vallaeelarve	Kergliiklusteid on kavas rajada toetuste abil (järgmine EL eelarve-periood)
E5.2	(Kergliiklus)teede osaline valgustamine (Kangru-Luige, Viljandi mnt Luigel, Kangru-Vaela)	X					vallavalitsus		vallavalitsus	
E5.3	Kangru-Raudalu kergliiklustee valgustamine				X		vallavalitsus		vallaeelarve	Sõltub RailBalticu arengutest ja viaduktide valmisemisest piirkonnas
E6	Tihasustusalad on varustatud tänapäevase ja vajadusel nutika									

	tänavavalgustuse võrgustikuga.									
E6.1	Tänavavalgustuse täiendamine tiheasustusaladel (Luige, Kiili)	X	X				vallavalitsus		vallaeelarve	
E7	Olulised teed vallas on tolmuvabad.									
E7.1	Ülakatete remont (pindamine, asfaltbetoonkatted)	X	X	X	X	X	vallavalitsus		vallaeelarve	
E7.2	Väljamäe tee algus kuni Lageda teeni		X				vallavalitsus		vallaeelarve, arendajad	
E7.3	Ringristmik Vaelas					X	vallavalitsus		vallaeelarve	
E7.4	Vaela lasteaia juurdepääsuteed	X					vallavalitsus		vallaeelarve	
E7.5	Tuisu tee	X					vallavalitsus		vallaeelarve	
	Opmani tee äärne kõnnitee kuni Ääre tn		X				vallavalitsus		vallaeelarve	
E7.6	Kurna tee kõnnitee kuni Sireli tn	X					vallavalitsus		vallaeelarve	
	Küttimi tee äärne kõnnitee kuni Sangari tn			X			vallavalitsus		vallaeelarve/arendajad	
E7.7	Kurna-Tuhala tee kõnniteelõigud ja ületuskohad Kooli 2 juures	X					vallavalitsus		vallaeelarve	
E7.8	Pikkaru tee			X			vallavalitsus		vallaeelarve	
E7.9	Loovälja tee (osaliselt)					X	vallavalitsus		vallaeelarve, arendajad	
E7.10	Nabala-Soobiku tee	X					vallavalitsus		vallaeelarve	
E7.11	Paali-Siimu tee			X			vallavalitsus		vallaeelarve	
E7.12	Paekna-Arusta tee	X					vallavalitsus		vallaeelarve	
E8	Ühistransport toimib tõrgeteta, valla peamised asulad on hästi ühendatud.									

E8.1	Kohila-Kiili-Jüri-Tallinn bussiliin	X	X	X	X	X	vallavalitsus	Põha-Eesti ÜTK		
	KESKKONNAKAITSE									
	LOODUSKESKKOND									
E9	Vald on säilitanud puhta looduslähedase elukeskkonna, mida ilmestavad pargid ja rohealad. Turbamaardlast on osaliselt saanud rekreatsiooniala. Nabala looduskaitseala on säilitanud oma staatuse.									
E9.1	Rekreatsioonialade arendamine ja hooldus (Luige, Kangru, Kiili edelaosa)	X	X	X	X		vallavalitsus		vallaeelarve	Vajab lahendamist ÜP-ga
E9.2	Ammendatud turbamaardla kujundamine rekreatsioonialaks					X	vallavalitsus		vallaeelarve, kaevandaja	
E9.3	Autonoomsete reoveekäitlussüsteemide väljaarendamise toetamine hajaasustuses	X	X	X	X		vallavalitsus		vallaeelarve, hajaasustuse programm	
	JÄÄTMEMAJANDUS									
E10	Jäätmete liigiti sorteerimine on kõikjal vallas muutunud heaks tavaks; selleks on loodud mugavad võimalused.									
E10.1	Prügikastid ja -mahutid	X	X	X	X	X	vallavalitsus		vallaeelarve	

E10.2	Sorteerimisalase teavituskampaania läbiviimine elanikkonna hulgas, sh lasteasutustes	X	X	X	X	X	vallavalitsus		vallaeelarve	
E10.3	Prügi asjakohase sorteerimise võimaluste loomine	X	X	X	X	X	vallavalitsus		vallaeelarve	
	ELAMU- JA KOMMUNAALMAJANDUS									
E11	Tiheasustusalad on varustatud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga.									
E11.1	KVH arengukava järgsed tegevused	X	X	X	X	X	Kiili KVH		Kiili KVH, fondid	
E12	Vallas toimivad läbimõeldud maaparandus- ja sademeveesüsteemid.									
E12.1	Rätsepa asumi liigvetele lahenduse leidmine						vallavalitsus		vallaeelarve	
E12.2	Luige aleviku liigvetele lahenduse leidmine	X	X	X			vallavalitsus		vallaeelarve	
E12.3	Sadeveesüsteemide hooldus tiheasustuses	X	X	X	X	X	Kiili KVH		Kiili KVH	
E12.4	Kraavide hooldus	X	X	X	X	X	erinevad osapooled		vallaeelarve, maaomanikud, fondid	
	TERVISHOID									
E13	Esmatasandi tervishoiuteenused (üldarstiabi, füsioteraapia ja koduõendus) ning hambaravi on kõigile elanikele lihtsalt kättesaadavad.									
E13.1	Perearstikeskuse tegevuse toetamine	X	X	X	X	X	vallavalitsus		vallaeelarve	

	VABA AEG, KULTUUR JA RELIGIOON									
E14	Vallas on elav kultuuritegevus. Kohalikud sündmused on populaarsed ja meelitavad külastajaid nii koha pealt kui kaugemalt.									
E14.1	Traditsiooniliste sündmuste korraldamine (Kiili Rahvapidu, Kiili ja Nabala jaanituli jne)	X	X	X	X	X	Kiili Rahvamaja	vallavalitsus, külaseltsid, kultuurikollektiivid	vallaeelarve	
E14.2	Kultuuritegevuse koordineerimine	X	X	X	X	X	Kiili Rahvamaja		vallaeelarve	
E15	Vallas on mitmekesised sportimisvõimalused kõikidele eagruppidele.									
E15.1	Vee- ja tennisekeskuse rajamine		X	X			erasektor		erasektor	
E15.2	Kiili terviseraja rajamine (metsarada algusega kooli juurest)	X	X				vallavalitsus		vallaeelarve, fondid	
E15.3	Skatepargi rajamine Luigele					X	vallavalitsus		fondid, vallaeelarve	Lahendamist vajab koha küsimus
E15.4	Asumites multifunktsionaalsete väljakute rajamine	X	X	X		X	vallavalitsus	külaseltsid	vallaeelarve, fondid	
E16	Noorsootöö on mitmekesine ja pakub erinevaid võimalusi									
E16.1	Kiili Valla Noortekeskuses erinevate vaba aja veetmise võimaluste pakkumine	X	X	X	X	X	Kiili Valla Noortekeskus		vallaeelarve	
E16.2	Mobiilse noorsootöö arendamine	X	X	X	X	X	Kiili Valla Noortekeskus		vallaeelarve	

E16.3	Rahvusvahelise noorsootöö-koostöö ja võimaluste loomine	X	X	X	X	X	Kiili Valla Noortekeskus		projekktid, vallaeelarve	
E16.4	Noorteprojektide ja omaalgatuse toetamine	X	X	X	X	X	Kiili Valla Noortekeskus		projekktid, vallaeelarve	
E16.5	Mänguväljakute arendamine ja täiendamine	x	x	x	x	X				
	HARIDUS									
	ALUSHARIDUS									
E17	Kõigile soovijaile on tagatud lasteaia- või hoiukoht.									
E17.1	Lasteaia ehitus Vaelasse	X	X				Kiili Varahalduse SA		vallaeelarve	
	ÜLDHARIDUS									
E18	Kiili vallast saadav haridus on konkurentsivõimeline ja mitmekesine. Gümnaasiumiharidus on tagatud koha peal.									
E18.1	Kiili Gümnaasiumi moodulhoone	X					Kiili Varahalduse SA		vallaeelarve	
E18.2	Vastavalt koostatavale haridusvaldkonna arengukavale uute koolihoonete rajamine.					X	Kiili Varahalduse SA		vallaeelarve	Võimalik pärast Vaela lasteaia valmimist vastavalt eelarvestrateegiale

E18.3	Kiili alevisse Uuseroma kinnistule jalgpalliväljaku ja uue staadioni rajamine.					X	Kiili Varahalduse SA		vallaeelarve	Võimalik pärast Vaela lasteaia valmimist vastavalt eelarvestrateegiale
E18.4	Koostöös Rae vallaga eriliste laste kooli rajamine			X	X		vallavalitsus	Rae vald		
	HUVIHARIDUS JA -TEGEVUS									
E19	Kiili vallas on mitmekesine huviharidus ja -tegevus.									
E19.1	Kunstide kooli laiendus					X	KVS, vallavalitsus		vallaeelarve	Võimalik pärast Vaela lasteaia valmimist vastavalt eelarvestrateegiale
E19.2	Uute huviringide väljatöötamine	X	X	X	X	X	Kunstide Kool, noortekeskus		vallaeelarve, lapsevanemad	
	SOTSIAALNE KAITSE									
E20	Kiili vallas on vajaduspõhiselt kättesaadavad kõik sotsiaalteenused.									
E20.1	Multifunktsionaalne sotsiaalkeskuse arendamine	X	X	X	X	X	vallavalitsus		vallaeelarve, fondid	
E20.2	Vajaduspõhise teenustevõrgu arendamine laste abivajaduse ennetamiseks ja olemasolevate probleemide vähendamiseks	X	X	X	X	X	vallavalitsus		vallaeelarve, fondid	

E20.3	Hooldekodu Kiili alevis					X	erasektor		erasektor, valleelarve	Kiili valla poolt on maa ja juurdepääsud. Teenuse pakkumine ja hoone rajamine erasektori poolt.
-------	-------------------------	--	--	--	--	---	-----------	--	---------------------------	---

Planeeringu nimetus	Kinnisvara iseloom	Elamuühikute arv	Lisanduvate elanike arv (arvestusega 3 per ühik)	Arenduse hetkeseis	2022			2023			2024			2025			Muu info	LISA 2
					EÜ prognoos	EL prognoos	LA prognoos	EÜ prognoos	EL prognoos	LA prognoos	EÜ prognoos	EL prognoos	LA prognoos					
Kangru alevik																		
Kangro XVII ja XX MÜ	Eramud	14	42	DP kehtestatud 2004, pooltel kruntidel käib ehitus	4	12	2,4	4	12	2,4	4	12	2,4	2	6	1,2	Viljandi mnt äärne tsoon	
Viirpuu tn 1 ja 3	Kortermajad, 2 eramut	20	60	DP kehtestatud 2021, maatoimingud tehtud				20	60	12							Viljandi mnt äärne tsoon	
Kasteheina tn 2a	Eramud	4	12	DP kehtestatud 2016, maatoimingud tehtud							2	6	1,2	2	6	1,2	Viljandi mnt äärne tsoon	
Tauno	Eramud	2	6	DP kehtestatud 2012, 2 krunti tühjad							1	3	0,6	1	3	0,6	Tammemasti tee lõpus	
Kangro 9	Eramud	6	18	DP kehtestatud 2001, 6 krunti tühjad													Krandid kellegi pensionisammas Kangrus	
Kasteheina 6	Eramud	2	6	DP kehtestatud 2002, 2 krunti tühjad													Krandid kellegi pensionisammas Kangrus	
Tõnumardi	Eramud	12	36	DP vastu võetud 2006, ei ole nõus menetluse uuendamisega													Lõpetamisel, omanik keeldub menetluse uuendamisest	
		60	180															
Luige alevik ja Sausti																		
Saaruste	Eramud	22	66	Kehtestatud, pooltel kruntidel käib ehitus	5	15	3	6	18	3,6	5	15	3	6	18	3,6	Ligipääs läbi eraomanduses Kaljula tee	
Metsa	Kortermajad	89	267	Kehtestatud, eskiis esitatud, projekteerimisel				30	90	18	30	90	18	29	87	17,4	Ette näha probleeme teehooldusega, vähe parkimiskohti	
Tohvri	Eramud	10	30	DP kehtestatud 2007, 10 krunti tühjad	2	6	1,2	2	6	1,2	2	6	1,2	2	6	1,2	Tamme-Kangru tee olukord on pidurdanud	
Tõnise III	Eramud, paarismajad	40	120	DP kehtestatud 2007, hiljuti vahetas omanikku							6	18	3,6	6	18	3,6	Tamme-Kangru tee olukord on pidurdanud	
Pärna IV	Eramud	5	15	DP kehtestatud 2002, 6 krunti tühjad				1	3	0,6	1	3	0,6	1	3	0,6	Juurdepääsu probleem, omanike suhted keerulised	
Tamme tn 9	Eramud	3	9	DP kehtestatud 2019, ehitusluba väljastatud				1	3	0,6	1	3	0,6	1	3	0,6	Tõenäoliselt alustatakse lähiajal	
Uueveski	Eramud	50	150	DP kehtestatud 2009, ei toimu midagi													Sausti mõisa kurvi kõrval	
Söödi II	Eramud	52	156	DP algatatud 2004, vastu võetud 2007													Juurdepääsu probleem, puudub täiesti	
Küttimi	Eramud, paarismajad	36	108	DP algatatud 2002, vastu võetud 2021													Juurdepääsu probleem, läbi Sangari AÜ	
Kaljula	Eramud	23	69	DP algatatud 2012													Venimise põhjus ebaselge	
		330	990															
Kiili alev																		
Matsi ja Kiivi	Kortermajad	150	450	Alustatud 50 korteri rajamist				50	150	30	50	150	30	50	150	30	Kiili alevi sissesõidul, paremat kätt	
Allikametsa	Kortermajad, ridaelamud, eramud	70	210	Alustatud teede ja trasside rajamist				30	90	18	30	90	18	10	30	6	Kiili kooli taga, 8 eramaja jäävad tulevikku	
Pentuška	Kortermajad, ridaelamud, eramud	45	135	Alustatud teede ja trasside rajamist				15	45	9	15	45	9	15	45	9	Kiili kooli taga, 9 eramaja jäävad tulevikku	
Aaviku	Eramud	17	51	Teed ja trassid on rajatud	2	6	1,2	5	15	3	5	15	3	5	15	3	Ristiku tn ääres	
Põldmäe III (Mesika tn)	Eramud	16	48	Teed ja trassid on rajatud, hoonetega alustatud	4	12	2,4	4	12	2,4	4	12	2,4	4	12	2,4	Ristiku tn ääres	
Pargi tn 2	Kortermaja	8	24	Korruselamu pooleli				8	24	4,8							Sisetööd on tegemata	
Vikerkaare, Tormi ja Pilve	Kortermajad, eramud	210	630	Alustatud teede ja trasside rajamist				40	120	24	40	120	24	40	120	24	Kiilist välja sõites põld vasakut kätt pärast Pindle teed	
Looaasa	Eramud	6	18	DP kehtestatud 2009, ei toimu midagi				3	9	1,8	3	9	1,8				Ligipääs Andrese tänavalt	
Ristiku 37	Eramud	30	90	DP algatatud 2021				10	30	6	10	30	6	10	30	6	Allika ja Padi tn vaheline liigniiske ala, nõus sotsinfra tasuga	
Väike-Rebase ja Reinu	Eramud, ridaelamud	38	114	DP algatatud 2013, all vana kehtiv planeering							10	30	6	10	30	6	Lagunenud lauda piirkond Sausti tee ääres	
Kiili Tehnopargi	Eramud, ridaelamud	93	279	DP kehtestatud 2011, ei toimu midagi													Elamualaks väga ebasobiv asukoht	
Matsi VI	Eramud	6	18	DP kehtestatud 2004, ei toimu midagi													Kiili alevi sissesõidul, paremat kätt metsatukk	
Välja ja Teeääre	Eramud, ridaelamud, paariselamud	44	132	DP algatatud 2006, TRAM ei kooskõlasta ligipääsu													Kiili alevist väljasõidul, paremat kätt	
Uue-Aasa	Eramud	3	9	DP algatatud 2021													Pikkaru tee ääres	
Vaska	Eramud, ridaelamud	47	141	DP algatamise taotlus esitatud													Kiili lasteaia taga, ei ole sotsinfra tasuga nõus	
Pindle	Eramud, paarismajad	43	129	DP algatamise taotlus esitatud													Sausti tee ja Pindle tee nurgas, nõus sotsinfra tasuga	
Kasetuka	Ridaelamud	7	21	DP algatatud 2018, saadetud menetluse lõp. teade													Toompihla elurajooni ja Aiandi kinnistu vahel	
		833	2499															
Vaela küla																		
Mardi	Ridaelamud	19	57	Väljastatud teede ja trasside ehitusluba 2021				10	30	6	9	27	5,4				Opmani tee ääres, ringtee pool	
Nurga	Ridaelamud, eramud	51	153	Elamud valminud, osaliselt müümata	45	135	27	6	18	3,6							Opmani tee ääres, Sausti pool	
Kesk-Vaela	Ridaelamud, eramud	66	198	Alustatud hoonete rajamist 50% kruntidest	30	90	18	30	90	18	6	18	3,6				Opmani tee ääres, Sausti pool	
Miku	Ridaelamud, eramud	20	60	Rajamata ridamajad ja mõned eramud	4	12	2,4	10	30	6							Sinised kortermajad nn Efekti kurvist idas	
Ilba ja Lepiku	Eramud	28	84	Trassid ja teed rajatud 2021				18	54	10,8	10	30	6				Oti asumi vastas teisel pool maanteed	
Pika	Eramud	18	54	Trassid ja teed rajatud 2021				10	30	6	8	24	4,8				Oti asumi vastas teisel pool maanteed	
Kuusiku (Kustavi)	Eramud	12	36	Alustatud teede ja trasside rajamist				6	18	3,6	6	18	3,6				Hansaplantist linna poole, vasakut kätt	
Väljamäe 2	Ridaelamud, eramud	14	42	DP algatatud 2010, vastu võetud 2021				8	24	4,8	6	18	3,6				Põlenud majaga kinnistu enne Oti-Lageda sissesõitu	
Ilba I	Ridaelamud, eramud	37	111	DP kehtestatud 2009, uurib võimalusi alustada				15	45	9	15	45	9	7	21	4,2	Opmani tee ääres, ringtee pool	
Karla	Ridaelamud, eramud	22	66	DP kehtestatud 2007, omanik soovib uut algatada													Opmani tee ääres, ringtee pool, sotsinfra tasu pärast kohtuvaidlusi	
Ilba IV (itaallased)	Ridaelamud, eramud	40	120	DP kehtestatud 2004, ei toimu midagi													Kiilist välja sõites hunnikud paremat kätt põllul	
Suvila	Paariselamud, eramud	95	285	DP kehtestatud 2008, ei toimu midagi													Pikkaru tee ääres ja osaliselt Sausti rabas	
Valli 1. etapp	Eramud	15	45	DP kehtestatud 2014, ei toimu midagi													Hansaplanti taga Luige suunas, elamualaks halb koht	
Metsaniidu	Eramud	6	18	DP kehtestatud 2008, ei toimu midagi													Juurdepääsu probleem, puudub täiesti	
Kraavi	Paariselamud, eramud	30	90	DP kehtestatud 2007, ei toimu midagi													Juurdepääsu probleem, puudub täiesti	
		473	1419															
Lähtse küla																		
Kubja	Eramud	16	48	Pooled eramud ehitamata	4	12	2,4	8	24	4,8	8	24	4,8				Rätsepa põhjaosas	
Rätsepa 10	Ridaelamud	4	12	Ridaelamu ehitusjärgus	4	12	2,4										Rätsepa keskosas	
Annuksemaa	Eramud	30	90	Alustatud teede ja trasside rajamist				15	45	9	5	15	3	5	15	3	Lähtse ristmikust Nabala poole, põld vasakut kätt	
Niidi tee 7	Eramud	11	33	Alustatud teede ja trasside rajamist				7	21	4,2	4	12	2,4				Rätsepa põhjaosas	
Vanatoa I (Rabarebase)	Ridaelamud	62	186	Alustatud teede ja trasside rajamist				40	120	24	22	66	13,2				Kiilist välja sõites põld enne Lähtset paremat kätt	
Vanatoa II	Eramud	8	24	DP algatatud 2005, vastu võetud 2013													Uusvaaksi taga Rätsepa pool	
Niidi tee 1 ja 3	Eramud	23	69	DP algatamise taotlus													Rätsepa keskosas	
Uusvaaksi ja Ojakalda	Eramud	4	12	DP algatatud 2008, saadetud menetluse lõp. Teade													Lähtse-Paekna tee algus, vasakut kätt	
		158	474															
Lõunapiirkond																		
Tuule ja Sepamardi	Eramud	5	15	DP kehtestatud 2013, teed rajatud 2021	2	6	1,2										Kruusatee	
Jõeääre	Eramud	6	18	DP kehtestatud 2019, teede ehitusluba antud				4	12	2,4							Arendaja eraisik, kellel pole kiiret	
Kajaka	Eramud	22	66	DP kehtestatud 2005, ei toimu midagi													Arendaja puudub	
Andrease	Eramud	19	57	DP kehtestatud 2006, ei toimu midagi													Arendaja puudub	
Põldmäe 1 (Sookaera)	Eramud	14	42	DP kehtestatud 2005, ei toimu midagi													Arendaja puudub, maale ebasobiva suurusega krundid	
Pikamäe (Arustas)	Eramud	6	18	DP kehtestatud 2007, ei toimu midagi													Arendaja puudub, maale ebasobiva suurusega krundid	
		72	216															
Luige aleviku suvilate ehitamine aastaringseteks elamuteks					10	30	6	10	30	6	10	30	6	10	30	6		
Hajajasustuses üksikelamute lisandumine					8	24	4,8	8	24	4,8	8	24	4,8	8	24	4,8		
					1926	5778		124	372	74,4	434	1302						